

Durum ve Tahmin

PİRİNÇ

2020

T.C.
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI
TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TEPGE

Durum ve Tahmin
PİRİNÇ
2020

Ebru YAZICI

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü
ebru.yazici@tarimorman.gov.tr

Ekim 2020

TEPGE YAYIN NO: 322
E-ISBN: 978-605-7599-49-0

© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.

TEPGE'nin izni olmaksızın basılamaz, basılı veya elektronik materyal olarak çoğaltılamaz ve/veya dağıtılamaz.

Kaynak gösterilmek şartı ile alıntı yapılabilir.

Yayın içerisindeki her türlü yorum ve değerlendirmeler yazarlara ait olup Tarım ve Orman Bakanlığı'nın ya da TEPGE'nin görüşlerini yansıtmaz.

Tablo ve grafiklerdeki rakamların bir bölümü desimalli kullanıldığından ara ya da alt toplamları genel toplamları ile farklılık gösterebilir.

Yayın içerisindeki istatistik veriler hazırlandığı dönemde ilgili kaynaklardan elde edilen yayınlanmış son veriler olup sonraki dönemlerde, yapılan güncellemelerden dolayı farklılıklar olabilir.

ÖNSÖZ

Enstitümüz araştırmacıları tarafından hazırlanan “Durum ve Tahmin” raporları; bir yandan temel bilgi ve veri tabanı oluşturulmasını sağlarken, diğer yandan da sektördeki gelişmeleri yakından izleyerek sektör paydaşlarını bu gelişmelerden zamanında ve doğru bir şekilde haberdar ederek bilgilendirmeyi amaçlamaktadır.

Bu raporlarda dünya ve Türkiye’de; bitkisel ürünlerin bir önceki yıla ait üretim, kullanım, ihracat, ithalat, yılsonu stokları ve fiyatlarında ortaya çıkan gerçekleşmeler “Durum”; içinde bulunulan yıla ait gerçekleşen fakat tam netleşmeyen gelişmeler “Tahmin”; bir sonraki yıla ait muhtemel gelişmeler ise “Öngörü” adı altında sistematik olarak incelenmektedir.

Çeltik Türkiye’nin önemli tarımsal ürünlerinden biridir. Çeltik veriminin dünya ortalamasının üzerinde olması sebebiyle çeltik piyasasının izlenmesi ve gelişmelerin değerlendirilmesi gerekliliği de önem arz etmektedir.

Raporu hazırlayan Sayın Ebru YAZICI’ya emeklerinden dolayı teşekkür eder, raporun sektör paydaşlarına faydalı olmasını dilerim.

Mehmet Cihad KAYA

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

DÜNYADA DURUM:2018/19	1
Üretim, Kullanım ve Stoklar.....	1
Ticaret ve Fiyatlar.....	2
DÜNYADA TAHMİN:2019/20	4
Üretim, Kullanım ve Stoklar.....	4
Ticaret ve Fiyatlar.....	6
DÜNYADA ÖNGÖRÜ:2020/21	8
Üretim, Kullanım ve Stoklar.....	8
Ticaret ve Fiyatlar.....	10
TÜRKİYE'DE DURUM:2018/19	12
Üretim, Kullanım ve Stok Değişimi.....	12
Dış Ticaret.....	14
Fiyatlar ve Parite.....	16
TÜRKİYE'DE TAHMİN:2019/20	17
Üretim, Kullanım ve Stok Değişimi.....	17
Dış Ticaret.....	19
Fiyatlar ve Parite.....	20
TÜRKİYE'DE ÖNGÖRÜ:2020/21	22
Üretim ve Fiyatlar.....	22
ULUSLARARASI VERİ TABANLARINA GÖRE TÜRKİYE TAHMİN VE ÖNGÖRÜLERİ	24
TÜRKİYE'DE ÇELTİK TARIMI, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	25
EK TABLOLAR	28
KAYNAKLAR	44

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.	Dünya pirinç arz ve kullanım durumu.....	1
Tablo 2.	Dünya pirinç ihracat fiyatları (\$/ton)	3
Tablo 3.	Dünya pirinç arz ve kullanım tahmini.....	4
Tablo 4.	Dünya pirinç arz ve kullanım öngörüsü.....	9
Tablo 5.	Türkiye’de beş yıllık dönemde çeltik üretiminde verilen destekler.....	13
Tablo 6.	Çeltik girdi pariteleri ve değişim oranı.....	16
Tablo 7.	Türkiye’de beş yıllık süreçte çeltik üretiminde verilen destekler (TL/kg).....	18
Tablo 8.	Türkiye’de pandemi başlangıcında 2020/21 çeltik üretiminde öngörülen güçlü-zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler.....	23
Tablo 9.	FAO-AMIS Türkiye verileri.....	24
Tablo 10.	IGC Türkiye verileri.....	24
Tablo 11.	USDA Türkiye verileri.....	24
Ek Tablo 1.	Dünya pirinç verileri.....	29
Ek Tablo 2.	FAO pirinç fiyatları endeksi (2014-2016=100).....	30
Ek Tablo 3.	Seçili çeşitlerde uluslararası pirinç fiyatları (\$/ton).....	31
Ek Tablo 4.	Türkiye pirinç denge tablosu.....	32
Ek Tablo 5.	İBBS-Düzyey 3’e göre Türkiye’de çeltik verimi (kg/dekar).....	33
Ek Tablo 6.	İBBS-Düzyey 3’e göre Türkiye’de çeltik ekilen alanlar (hektar).....	34
Ek Tablo 7.	İBBS-Düzyey 3’e göre Türkiye’de çeltik üretimi (ton).....	35
Ek Tablo 8.	Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ihracat miktarları (ton).....	36
Ek Tablo 9.	Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ihracat değerleri (ABD \$).....	36
Ek Tablo 10.	Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ithalat miktarları (ton).....	36
Ek Tablo 11.	Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ithalat değerleri (ABD \$).....	36
Ek Tablo 12.	Türkiye’de aylar itibariyle ithalat miktarları (ton): 2010/11-2019/20 piyasa yıllarında.....	37
Ek Tablo 13.	Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ülkelere göre çeltik/pirinç ithalat değerleri (ABD \$).....	39
Ek Tablo 14.	Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ülkelere göre çeltik/pirinç ihracat değerleri (ABD \$).....	40
Ek Tablo 15.	Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ülkelere göre çeltik ithalat miktarları (ton).....	41
Ek Tablo 16.	Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ülkelere göre kahverengi pirinç ithalat miktarları (ton).....	41
Ek Tablo 17.	Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ülkelere göre yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç ithalat miktarları (ton)	42
Ek Tablo 18.	Türkiye’de yıllar itibariyle pirinç ürünleri/yan ürünleri ithalat miktarları (ton).....	42
Ek Tablo 19.	Türkiye’de piyasa yılları itibariyle üretici ve tüketici fiyatları (TL/kg).....	43

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.	2018/19 sezonu küresel çeltik ekim alanı ve üretiminde önemli ülkelerin payları (%).....	1
Şekil 2.	2018/19 sezonu küresel pirinç ihracatında önemli ülkelerin payları (%).....	2
Şekil 3.	2018/19 sezonu küresel pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (%).....	3
Şekil 4.	2019/20 sezonu küresel çeltik ekim alanı ve üretim tahminlerinde önemli ülkelerin payları (%)...	5
Şekil 5.	2019/20 sezonu küresel pirinç başlangıç ve yılsonu stok tahminlerinde önemli ülke payları (%)...	6
Şekil 6.	2019/20 sezonu küresel pirinç ihracat tahminlerine göre önemli ülkelerin payları (%).....	6
Şekil 7.	2019/20 sezonu küresel pirinç ithalat tahminlerine göre önemli ülkelerin payları (%).....	6
Şekil 8.	2020/21 sezonu küresel çeltik ekim alanı ve üretim öngörülerinde önemli ülkelerin payları (%)...	9
Şekil 9.	2020/21 sezonu küresel pirinç başlangıç ve yılsonu stok öngörülerinde önemli ülke payları (%)...	10
Şekil 10.	2020/21 sezonu küresel pirinç ihracat öngörülerine göre önemli ülkelerin payları (%).....	11
Şekil 11.	2020/21 sezonu küresel pirinç ithalat öngörülerine göre önemli ülkelerin payları (%).....	11
Şekil 12.	2018/19 sezonunda Türkiye’de çeltik ekili alanlarda ön planda olan iller (%).....	12
Şekil 13.	2018/19 sezonunda Türkiye’de çeltik üretiminde ön planda olan iller (%).....	13
Şekil 14.	2018/19 sezonunda Türkiye’nin çeltik ithal ettiği ülkelerin ithalat içerisindeki payları (%).....	15
Şekil 15.	2018/19 sezonunda Türkiye’nin yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ithalatında önemli ülke payları (%).....	16
Şekil 16.	2019/20 sezonunda Türkiye’de çeltik ekili alanlarda ön planda olan iller (%).....	17
Şekil 17.	2019/20 sezonunda Türkiye’de çeltik üretiminde ön planda olan iller (%).....	18
Şekil 18.	2019/20 sezonunda Türkiye’nin çeltik ithalat tahminlerinde ülke payları (%).....	20
Şekil 19.	2019/20 sezonunda Türkiye’nin yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ithalat tahminlerinde önemli ülke payları (%).....	20

DÜNYADA DURUM (2018/19)

Dünya 2018/19 sezonunda 162,5 milyon hektar alandan yaklaşık 497 milyon ton pirinç elde edilmiştir. Aynı sezonda pirinç ticareti bir önceki sezona göre daralma göstermiş olup, küresel ihracat ve ithalat miktarları yaklaşık 44 milyon ton olmuştur. İhracatta Hindistan ve Tayland, ithalatta ise Filipinler ve Çin öne çıkan ülkelerdir. Sezonda 484 milyon ton tüketim gerçekleşmiş olup, yılsonu stokları bir önceki sezona göre yaklaşık %8 artarak 177 milyon tona ulaşmıştır.

Üretim, Kullanım ve Stoklar

ABD Tarım Bakanlığı (USDA) 2020 yılı Eylül ayı verilerine göre, 2018/19 sezonunda bir önceki sezona kıyasla gerek çeltik üretim alanlarında gerekse üretim miktarı ve verim değerlerinde gerçekleşen değişimlerin %1'in altında kaldığı görülmektedir. Çeltik ekim alanlarında bir önceki sezona göre %0,3 azalma görülürken, üretim ve verimde sırasıyla %0,4 ve %0,7 artış yaşanmıştır. 2018/19 sezonunda dünya pirinç arzında gerçekleşen yaklaşık %2'lik artışın asıl nedeni, bu değişimlerden ziyade başlangıç stoklarının bir önceki sezona göre %9,2 oranında artış göstermesi olmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. Dünya pirinç arz ve kullanım durumu

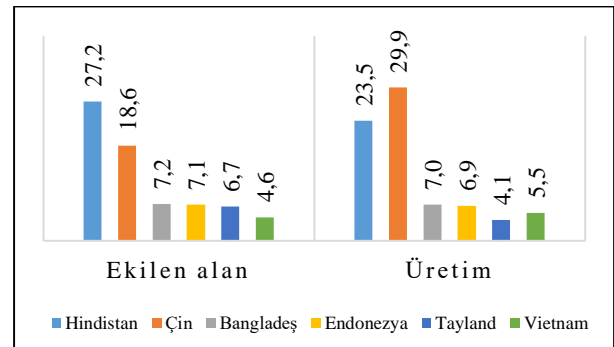
(milyon ton)	2017/18	2018/19	Değişim %
Başlangıç stokları	150,4	164,2	9,2
Üretim	494,8	496,7	0,4
İthalat	46,9	43,8	-6,7
Toplam arz=	692,1	704,6	1,8
Toplam kullanım			
İhracat	47,2	43,7	-7,4
Yurtiçi tüketim	480,7	484,0	0,7
Yılsonu stokları	164,2	176,9	7,7

Kaynak: Ek Tablo 1

2018/19 sezonu başlangıcında dünyada pirinç stoğu 164,2 milyon tondur. Bir önceki sezona göre meydana gelen %9,2'lik artışta Çin'de yapılan geçmiş yıllara yönelik verilerin yukarı yönlü güncellenmesinin etkisi bulunmaktadır. Çin, bir önceki sezona göre yaklaşık %11 artışla sezona 109 milyon ton pirinç stoğuyla başlamıştır. Çin'i 22,6 milyon ton stokla Hindistan izlemekte olup, Hindistan'ın önceki sezona göre stok artış oranı %10'dur.

Kuzey yarım kürede çeltik üretiminde kritik olan yaz aylarında bitki gelişimi için uygun koşullar oluşmuştur. Üretimde ABD'de önceki sezona kıyasla artış yaşanmıştır. Asya ve Afrika kıtalarında ise alan odaklı artışlar söz konusudur. Bu durumun oluşmasında istikrarsız koşullar ve düşük üretici marjlarının üretim artışlarını baskılamasının etkili olduğu söylenebilir (FAO, 2018).

2018/19 üretim sezonunda 162,5 milyon hektar alanda çeltik tarımı yapılmış olup, elde edilen pirinç miktarı yaklaşık 497 milyon tondur. Çeltik ekiliş alanlarında 2018/19 sezonunda ilk sırada 44,2 milyon hektar ile Hindistan yer alırken, üretimde ilk sırada 148,5 milyon ton ile Çin bulunmaktadır. İkinci büyük üretici olan Hindistan'da yağışların yeterliliğine bağlı olarak pirinç üretimi bir önceki sezona göre %3,3 artış göstermiş ve 116,5 milyon tona ulaşmıştır. Hindistan'ı sırasıyla 34,9 milyon tonla Bangladeş, 34,2 milyon tonla Endonezya ve 27,7 milyon tonla Vietnam izlemiştir (Ek Tablo 1). 2018/19 sezonunda çeltik ekiliş alanları ve pirinç üretiminde ilk sıralarda yer alan ülkelerin küresel payları Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. 2018/19 sezonu küresel çeltik ekim alanı ve üretiminde önemli ülkelerin payları (%)

Çeltik veriminde, USDA 2020 Eylül ayı verilerine göre Türkiye 2018/19 üretim sezonunda 9,1 ton/ha ile dünyada ilk sırada yer almıştır. Aynı sezonda küresel ortalama verim 4,6 ton/ha olup, Türkiye’de çeltik verimi dünya ortalamasının iki katı gerçekleşmiştir. Çeltik veriminde Türkiye’ye en yakın ülke 8,8 ton/ha ile Mısır olmuştur. Verimde ön planda olan diğer ülkeler ise sırasıyla ABD, Avustralya ve Uruguay’dır.

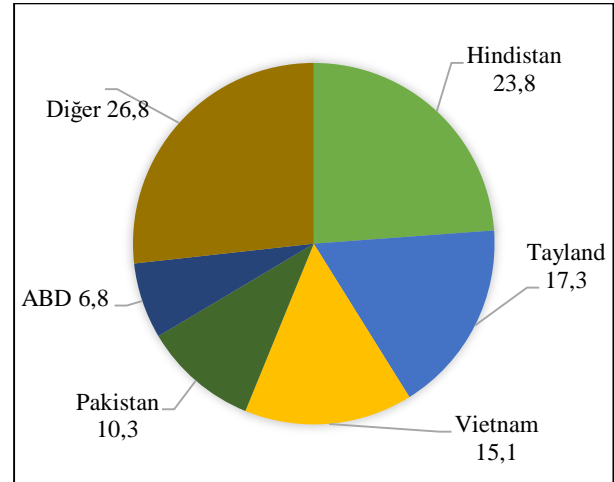
2018/19 sezonunda yurtiçi pirinç tüketimi bir önceki sezona göre %0,7 artış göstererek 484 milyon tona ulaşmıştır. Asya’daki nüfus artışı ve Afrika’nın güçlü talebi, tüketim artışında etkili faktörlerdir. Yaklaşık 143 milyon ton tüketimle Çin ilk sırada yer almaktadır. Çin’i 99 milyon tonluk pirinç tüketimi ile Hindistan takip etmektedir. Dünyada pirinç tüketimi ile ön planda olan diğer ülkeler ise sırasıyla Endonezya, Bangladeş ve Vietnam olmuştur (Ek Tablo 1). Söz konusu sezonda dünyada kişi başına pirinç tüketimi 53,5 kg/yıl’dır (FAO, 2020). Pirincin endüstriyel ve hayvan yemi olarak kullanımında, daha ucuz yem alternatifleri nedeniyle önceki yıllara göre düşüş gerçekleşmiştir (FAO, 2018).

Bir önceki sezonla kıyaslandığında; her ne kadar 2018/19 sezonunda üretimde ve tüketimde görülen değişimler %1’in altında kalmış olsa da Çin’de yapılan revizyonların etkisiyle başlangıç stoklarında meydana gelen artış, yılsonu stoklarına yansımıştır. Yılsonu stokları yıllık %7,7 artışla yaklaşık 177 milyon tona ulaşmıştır. Sezon sonu pirinç stoğunun %65’i Çin kaynaklıdır. Çin’i 29,5 milyon ton ile Hindistan izlemektedir. 2018/19 sezonu için dünyada stok/kullanım oranı ise %33,5 olmuştur. Stok/kullanım oranında bir önceki sezona göre %7,8 artış söz konusudur.

Ticaret ve Fiyatlar

USDA Eylül ayı verilerine göre; 2018/19 sezonunda küresel pirinç ticaretinin, bir önceki sezonun %7,4 gerisinde kaldığı görülmektedir. Pirinç ihracatında lider ülkeler sırasıyla

Hindistan, Tayland, Vietnam ve Pakistan olmuştur. Toplamda 47,2 milyon ton pirinç ihracatının 10,6 milyon tonu Hindistan ve 7,6 milyon tonu Tayland tarafından karşılanmış olup, bu iki ülke toplam ihracatın %41’ini gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte, her iki ülkenin de ihracat miktarlarının bir önceki sezonun altında kaldığı görülmektedir. Hindistan’da bir önceki sezona kıyasla %13,5, Tayland’da ise %31,6 ihracat düşüşü gerçekleşmiştir. Pirinç ihracatında gerçekleşen düşüşün başlıca nedeni küresel talepte meydana gelen azalmadır. Tayland’da meydana gelen kaybın yüksek oluşu ise bu temel nedenin yanı sıra, aromatik çeşitlerde ikinci ardışık yıl hasat kaybı yaşanmış olması, para biriminin dolar kuru karşısında kaybettiği değer ve pazardaki yoğun rekabet gibi etkenlerin aynı sezonda birleşmesi ile ilgilidir (FAO, 2019). 2018/19 sezonunda küresel pirinç ihracatında öncü ülkelerin ihracat içerisindeki payları Şekil 2’de gösterilmiştir.

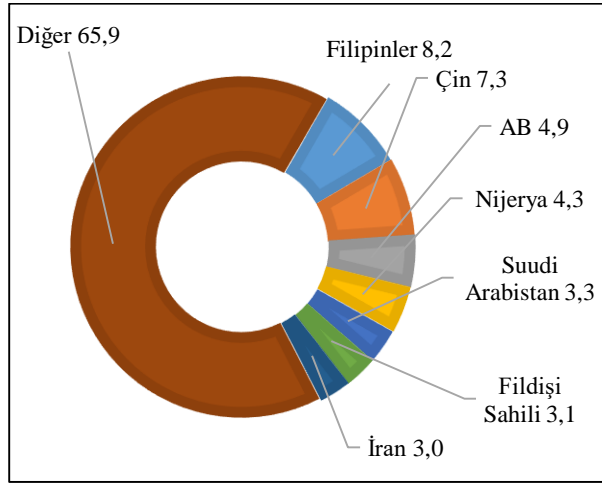

Şekil 2. 2018/19 sezonu küresel pirinç ihracatında önemli ülkelerin payları (%)

Küresel pirinç ithalatında 2018/19 sezonunda bir önceki sezona kıyasla %6,7 daralma gerçekleşmiş ve küresel ithalat miktarı 43,8 milyon ton olmuştur. Söz konusu daralma tamamen stoklara bağlı talep azalması ile ilişkilidir. Bir önceki sezon ithalatta lider ülke olan Çin’de yapılan revizyonlarla 2018/19 sezonu başlangıcında stokların yaklaşık %11 oranında artması, ithalatta düşüşe neden olmuştur. 2017/18 sezonunda 5,5 milyon ton

olan pirinç ithalatı yaklaşık %42 daralarak 3,2 milyon tona gerilemiştir. Aynı şekilde 2017/18 sezonunda pirinç ithalatında Çin'i takip eden Bangladeş ve Endonezya'da başlangıç stoklarında sırasıyla meydana gelen %76,5 ve %73,0 artış oranları, ithalatta sırasıyla %87,5 ve %74,5 azalma ile sonuçlanmıştır.

2018/19 sezonunda pirinç ithalatında bir önceki sezona göre ithalatını %177 oranında artıran Filipinler, 3,6 milyon ton ithalat miktarı ile birinci sırada yer almaktadır. Filipinler'i Çin, AB, Nijerya ve Suudi Arabistan izlemiştir (Ek Tablo 1). İthalatta öncü ülkelerin küresel payları Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3. 2018/19 sezonu küresel pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (%)

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Tüm Pirinç Fiyat Endeksi (2002-2004=100) 2018 yılı Haziran ayında 235 puan ile 2014 yılı Kasım ayından bu yana görülen en yüksek değerine ulaşmıştır. Her ne kadar sonraki aylarda düşme eğilimi göstererek 2018/19 sezonu başlangıcı olan Eylül ayında 222 puana gerilemiş olsa da; endeks 2017 yılı sonuna göre yaklaşık %1 artış göstermiştir.

Eylül ayı itibariyle ortalama uluslararası pirinç fiyatları, Pakistan'da yeni ürün hasadının başlamasıyla hafif bir şekilde düşüş göstermeye başlamıştır. ABD'de verilen fiyat teklifleri mevsimsel baskıdan dolayı düşüş gösterirken, Hindistan'da dolar cinsinden FOB değerleri, zayıflayan kur karşısında düşerek yakın talebi baskılamıştır (AMIS, 2018). Ekim ayında

endeks 216 puana gerilemiş, Kasım ayında ise 14 ayın en düşük seviyesini görmüştür. 2019 yılının Ocak ayına kadar bu seviyelerde seyreden endeks, Ocak ayında sezon başlangıcında görülen 222 puana geri yükselerek Mayıs ayına kadar aynı seviyeyi korumuştur. Kuraklıktan muzdarip Avustralya için zayıf arz beklentisi, bir dizi Asya ithalat ihalesinin başlatılması ve Mısır'ın tedarikçi konumundan net ithalatçı konumuna geçmesi, orta ve kısa taneli çeşitlerin tekliflerinde meydana gelen toparlanmanın başlıca nedenlerinden olmuştur. Haziran ayında 2 puan daha yükselen endeks Ağustos ayında 2018/19 sezonunu 228 puanla kapatmıştır. Segmentler açısından değerlendirildiğinde yıllık olarak Japonica ve aromatik endekslerde görülen toparlanma, küresel ölçekte en çok ticareti yapılan Indica çeşitlerde görülen gerileme ile çelişmektedir. Bu segmentte Hindistan ve Tayland'da değerlendirilen kurun sağladığı destek, Bangladeş, Çin, Endonezya ve Nijerya gibi önemli alıcılardan gelen ısrarlı zayıf ithalat talebinin gerisinde kalmıştır (FAO, 2019). Küresel ticarete konu bazı çeşitlerin yıllık fiyat ortalamaları ve 2018/19 sezonuna ait aylık fiyatları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Dünya pirinç ihracat fiyatları (\$/ton)

	Tayland B %100 beyaz	Tayland A1 Super beyaz kırık	ABD Uzun taneli beyaz #2%4	Pakistani Basmati
2016	407	348	438	795
2017	415	334	456	1.131
2018	445	365	531	1.023
2018 Eylül	427	352	519	995
Ekim	432	358	510	961
Kasım	423	356	509	938
Aralık	425	365	511	921
2019 Ocak	432	377	519	919
Şubat	427	379	497	901
Mart	421	374	495	915
Nisan	429	374	486	983
Mayıs	425	374	481	1.004
Haziran	436	382	479	1.038
Temmuz	431	387	499	1.031
Ağustos	444	389	508	1.039

Kaynak:FAO (Erişim tarihi:09.10.2020)

DÜNYADA TAHMİN (2019/20)

Dünya 2019/20 sezonunda 160,5 milyon hektar alandan, 495,9 milyon ton pirinç elde edildiği tahmin edilmektedir. 2019 yılı sonunda başlayıp dünyada hızla yayılan COVID-19 pandemisi sezona damga vurmuştur. Pirinç fiyatlarında tarihi rekorlar kırılmış olup, küresel ticarete daralma yaşanmıştır. Küresel ithalatın 40 milyon ton, ihracatın ise yaklaşık 43 milyon ton olarak gerçekleştiği düşünülmektedir. Küresel tüketimin 488,9 milyon ton, yılsonu stoklarının ise 181,7 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir.

Üretim, Kullanım ve Stoklar

2019/20 sezonunun Ağustos ayında tamamlanmasının ardından, USDA tarafından 2020 yılı Eylül ayında yayınlanan Dünya Tarımsal Arz ve Talep Tahminleri (WASDE)'ne göre 2019/20 sezonu, bir önceki sezondan taşınan 176,9 milyon ton küresel pirinç stoğu ile başlamıştır. Yıllık artış oranı her ne kadar bir önceki sezonun gerisinde kalmış olsa da, söz konusu başlangıç stoğunun bir önceki sezon stok miktarının %7,7 daha fazlası olduğu tahmin edilmektedir (Tablo 3). Çin'in sezona en fazla pirinç stoğu ile başlayan ülke olduğu ve küresel stoğun %65'ini elinde bulundurduğu düşünülmektedir. 2018/19 sezonunda ihracatları ciddi oranda düşmüş olan Hindistan ve Tayland sezona yüksek pirinç stoğu ile başlayan diğer ülkelerdir (Ek Tablo 1). Bu üç ülkenin toplam başlangıç stoklarının %84'üne sahip olduğu tahmin edilmektedir. Endonezya'da ise bir önceki sezon stoklarına göre %27 düşüş kaydedilmiştir.

Tablo 3. Dünya pirinç arz ve kullanım tahmini

(milyon ton)	2018/19 (Durum)	2019/20 (Tahmin)	Değişim %
Başlangıç stokları	164,2	176,9	7,7
Üretim	496,7	495,9	-0,1
İthalat	43,8	40,1	-8,4
Toplam arz= Toplam kullanım	704,6	712,9	1,2
İhracat	43,7	42,3	-3,2
Yurtiçi tüketim	484,0	488,9	1,0
Yılsonu stokları	176,9	181,7	2,7

Kaynak: Ek Tablo 1

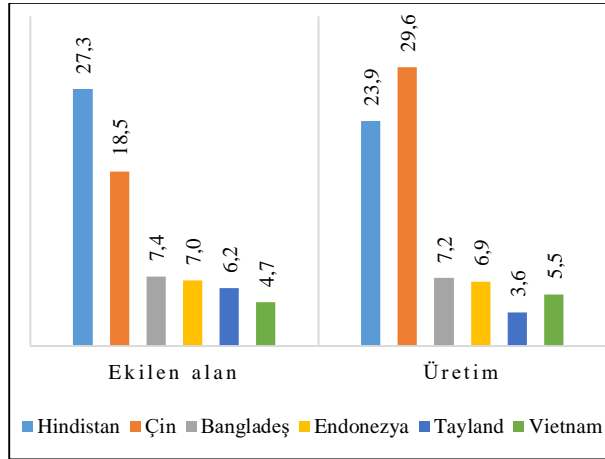
USDA Eylül ayı tahminlerine göre, 2019/20 sezonunda dünyada 160,5 milyon hektar alanda çeltik tarımı yapılmış ve 495,9 milyon ton pirinç elde edilmiştir. Çeltik ekim alanlarında lider konumda olan ülke Hindistan olup, Hindistan'ı sırasıyla Çin, Bangladeş ve Endonezya izlemektedir (Ek Tablo 1). Beşinci ülke konumundaki Tayland'da, bir önceki sezona kıyasla ekim alanlarında %8,7 azalma olduğu tahmin edilmektedir.

Küresel anlamda bakıldığında çeltik ekilen alanlarda bir önceki sezona göre %1,2 oranında azalma söz konusudur. 2019/20 sezonunda Çin'in çeltik üretim alanlarında yaşanan düşüşün, çeltik üreticilerinin soya fasulyesi gibi daha fazla kar getiren başka ürünlere geçiş yapmış olmalarının sonucu olduğu söylenebilir.

2019 yılında özellikle kuzey yarım kürede çeltik üretim alanlarında başlangıçta görülen uygun iklim koşulları, ilkbahar ve yaz aylarında yerini düzensiz yağışlara bırakarak, üretim artışına dair öngörülerini boşa çıkarmıştır. Hava koşulları özellikle Avustralya, Brezilya, Nijerya'da üretimi olumsuz etkilemiş, ABD'de üretimin düşmesinde etkili olmuştur. Asya ülkelerinde ise önde gelen Endonezya, Vietnam gibi başlıca üreticilerde meydana gelen hafif düşüşler, bölgedeki diğer üretici ülkelerdeki artışlarla dengelenmiştir.

Çin'in ekim alanlarında meydana gelen daralma üretim miktarına da yansımıştır. Çin'de bir önceki sezona kıyasla %1,2 kayıpla 146,7 milyon ton pirinç üretilmiş, bu düşüş diğer ülkelerdeki artışlarla dengelenerek bir

önceki sezonun küresel üretim miktarı korunmuştur. Üretimde ikinci sırada Hindistan bulunmaktadır. Hindistan'da bir önceki sezona göre %1,7 üretim artışı yaşanmış olup, 118,4 milyon ton pirinç eldesi sağlanmıştır. Üretimde Hindistan'ı sırasıyla 35,9 milyon tonla Bangladeş, 34,0 milyon tonla Endonezya ve 27,2 milyon tonla Vietnam izlemiştir (Ek Tablo 1). 2019/20 sezonunda çeltik ekiliş alanları ve pirinç üretimi tahminlerinde ön planda olan ülkelerin küresel payları Şekil 4'de verilmiştir.

Şekil 4. 2019/20 sezonu küresel çeltik ekim alanı ve üretim tahminlerinde önemli ülkelerin payları (%)

USDA 2020 Eylül ayı verilerine göre 2019/20 sezonunda dünyada ortalama çeltik veriminin 4,61 ton/ha olduğu tahmin edilmektedir. Bu değer bir önceki sezon çeltik veriminin %1,1 üzerindedir. Çeltik veriminde ilk sırada yer alan ülke 10,8 ton/ha verim ile Avustralya'dır. Türkiye'de ise bir önceki sezonda olduğu gibi çeltik verimi 9,1 ton/ha gerçekleşmiş, bu değer Türkiye'yi dünyada ikinci sıraya geriletmiştir. Çeltik veriminde Türkiye'yi sırasıyla Uruguay, ABD ve Mısır izlemektedir (Ek Tablo 1).

2019/20 sezonuna daha önce dünyada eşi görülmemiş bir salgın damga vurmuştur. 2019 yılı Aralık ayında Çin'de başlayan COVID-19 salgını kısa sürede tüm dünyaya yayılarak pandemiye dönüşmüştür. Salgın sadece insan hayatını tehdit etmekte kalmayıp, geçim kaynaklarını ve gıda güvencesini de tehdit etmiştir. Bu durum ülkelerin gıda konusunda korumacı bir politika izlemeye başlamalarına sebebiyet vermiştir.

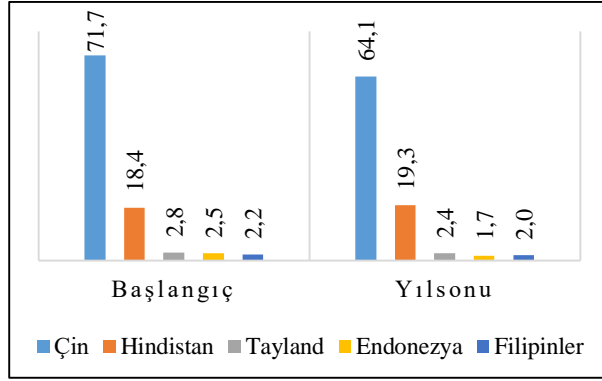
2019/20 sezonunda, Asya ülkelerinin gıda tüketimindeki genişlemeyi yönlendirdiği tahmin edilmektedir. Nüfus artışına ek olarak, pandemi nedeniyle mağdur olan tüketicilerin pirince erişimini artırmaya yönelik devlet yardım programlarının uygulanması, tüketimdeki artışın en önemli nedenidir (FAO, 2020). Bu yardımlar özellikle Hindistan'da bir önceki sezona göre pirinç tüketiminin %3 artmasında etkili olmuştur.

Küresel ölçekte bakıldığında pirinç tüketiminin bir önceki sezona göre %1 artışla 488,9 milyon tona ulaştığı tahmin edilmektedir. Tüketimde ilk sırada 145 milyon tonla Çin yer almaktadır. Hindistan 102 milyon ton tüketimle Çin'i takip etmiştir. Tüketimde ilk beşte yer alan diğer ülkeler ise sırasıyla Bangladeş, Endonezya ve Vietnam olmuştur. FAO verilerine göre 2019/20 sezonunda kişi başına pirinç tüketiminin 53,6 kg/yıl olduğu tahmin edilmektedir. Gıda dışı kullanım miktarında ise bir önceki sezona göre %3,3 oranında düşüş söz konusudur.

2019/20 sezonunda bir önceki sezona göre üretimde kayda değer fark yaşanmamış olmasına rağmen, başlangıç stoklarının yüksek oluşu tüketimde yaşanan artışı tolere edebilmiştir. Yılsonu stokları bir önceki sezona göre %2,7 oranında artış göstermiş olup, artış oranı bir önceki sezonun artış oranının gerisinde kalmıştır. 2019/20 sezonunda 181,7 milyon ton pirinç stoğunun 2020/21 sezonuna devrettiği tahmin edilmektedir. Çin, yılsonunda 116,5 milyon ton pirinç stoğu ile ilk sırada yer alırken, Çin'i 35 milyon ton stokla Hindistan takip etmektedir (Ek Tablo 1). Her iki ülke küresel pirinç stoğunun %83,4'ünü elinde bulundurmaktadır. Yılsonu stoklarında ön planda olan diğer ülkeler ise sırasıyla Tayland, Endonezya ve Filipinler olmuştur.

2019/20 sezonu için dünyada stok/kullanım oranının ise %34,2 olduğu tahmin edilmektedir. Stok/kullanım oranı bir önceki sezona göre %2 artış göstermiştir. 2019/20 sezonunda pirinç

stok tahminlerinde ilk sıralarda yer alan ülkelerin küresel payları Şekil 5'te verilmiştir.

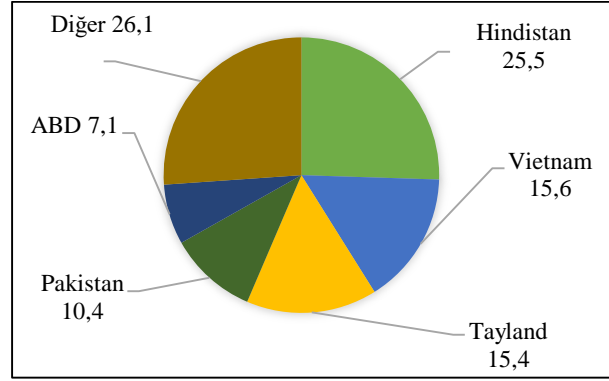
Şekil 5. 2019/20 sezonu küresel pirinç başlangıç ve yılsonu stok tahminlerinde önemli ülke payları (%)

Ticaret ve Fiyatlar

2019 yılı Aralık ayında başlayıp kısa sürede tüm dünyada yayılım gösteren COVID-19 salgınının piyasalarda yarattığı olumsuz etkiler 2020 yılı Mart ayından itibaren hissedilmeye başlamıştır. Salgının hızla yayılması, vakalardaki artış ve önlemlerin sıklaşması ülkelerde gıda güvencesine dair kaygılar oluşmasına neden olmuş ve bu durum başlıca ihracatçı ülkelerde ihracat kısıtlamaları ve ürünü stoklama yönünde uygulamaya konan hükümet politikaları ile sonuçlanmıştır. Büyük tedarikçi ülkelerde salgın panikliği ile uygulamaya konan koruma tedbirleri, normal şartlarda yeterli olan küresel pirinç arzı üzerinde tehdit yaratmıştır. Daha geniş karantina önlemleri arasındaki lojistik kısıtlamalar, Hindistan ve Pakistan dahil olmak üzere birçok önemli ihracatçı ülkede sevkiyatları kısıtlamıştır. En büyük pirinç ihracatçısı olan Hindistan'da uygulanan 3 haftalık genel kısıtlama, lojistik kanallarını durdurarak tedarik zincirinde kırılmaya neden olmuştur. Hindistan ve Tayland'dan sonra üçüncü ihracatçı ülke konumunda olan Vietnam pirinç ihracatını Mart ayında kısa bir süre için yasakladıktan sonra Nisan ayında sevkiyatları 500 bin tonla sınırlandırmış, Mayıs ayında ise pirinç ihracatına tamamen yeniden başlamıştır. Söz konusu dönemde Tayland'da kuraklığa bağlı endişeler fiyatlar üzerinde etkili olmuştur. Mayıs ayı itibariyle endişe kaynaklı

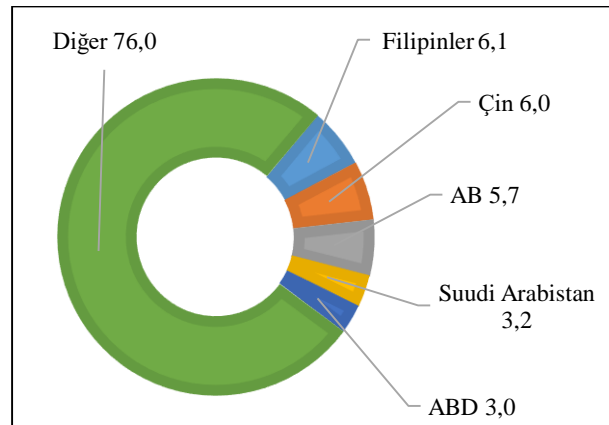
olumsuzlukların giderilmeye başlanmasıyla piyasalar da yavaş yavaş normale dönmeye başlamıştır.

USDA 2020 Eylül ayı verilerine göre 2019/20 sezonunda küresel pirinç ithalatında %8,4, ihracatında ise %3,2 daralma yaşandığı tahmin edilmektedir. Pirinç ihracatında 10,8 milyon tonla Hindistan ilk sırada yer almaktadır. Bir önceki sezona göre pirinç ihracatı büyük oranda düşen Tayland, ihracatta ikinci ülke konumunu, 6,6 milyon ton pirinç ihracatı yapan Vietnam'a bırakmıştır. Üçüncü sırada yer alan Tayland'ı Pakistan ve ABD izlemiştir (Ek Tablo 1). 2019/20 sezonunda pirinç ihracat tahminlerinde ilk sıralarda yer alan ülkelerin küresel ihracat içerisindeki payları Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 6. 2019/20 sezonu küresel pirinç ihracat tahminlerine göre önemli ülkelerin payları (%)

2019/20 sezonunda küresel pirinç ithalatının 40,1 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir. Bir önceki sezona kıyasla oluşan %8,4 oranında daralmanın en temel sebebi pandemi şartlarında kısıtlanan lojistik imkanları ve ihracatçı ülkelerin yerel arzı korumacı politikalarıdır.

Şekil 7. 2019/20 sezonu küresel pirinç ithalat tahminlerine göre önemli ülkelerin payları (%)

2019/20 sezonunda pirinç ithalatında lider ülke 2,5 milyon tonla Filipinler olmuştur (Şekil 7). Filipinler'in pirinç ithalat tahminleri, bir önceki sezonuna göre %32 düşüş olduğunu göstermektedir (Ek Tablo 1). İkinci ülke konumundaki Çin'de bir önceki sezona göre %25 düşüşle 2,4 milyon ton pirinç ithalati gerçekleştirildiği tahmin edilmektedir.

Kuzey yarım kürede ilkbahar ve yaz aylarında görülen düzensiz yağışlar, çeltik üretim öngörülerini olumsuz etkileyerek 2019 yılı Mayıs ayından sonra durağan olan fiyatların Ağustos ayında hareketlenmesine neden olmuş, 2019/20 sezonu Eylül ayında bu hareketlilikle başlamıştır. FAO Tüm Pirinç Fiyat Endeksi (2002-2004=100) 2019 yılı Eylül ayında Ağustos ayındaki seviyeyi koruyarak 228 puanda kalmıştır.

Tüm pirinç çeşitlerinde fiyatların yükselişe geçmesinde, kuraklığa bağlı yeni sezon üretim öngörülerinin düşük olmasının payı büyüktür. Ekim ayna kadar yükselişini sürdüren fiyatlar Kasım ayında tekrar düşüş göstermiştir. Kasım ayında FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2002-04=100) 222 puanla, sezon başlangıcına göre %2,6 oranında azalarak son altı ayın en düşük seviyesine gerilemiştir. Endeksteeki düşüş çoğunlukla aromatik çeşitlerin %11'den fazla değer kaybetmesi ile bağlantılıdır. Yıl bazında değerlendirildiğinde, 2019 yılında iniş çıkışlara rağmen çoğunlukla fiyat istikrarı sağlandığı söylenebilir.

2020 yılı başlangıcında uluslararası fiyatlarda yukarı yönlü hareket izlenmeye başlanmıştır. Mart ayı itibariyle çeşitli tedarikçilerin COVID-19 kısıtlamalarına başlamasıyla iç talepteki ani artışlar, özellikle Vietnam başta olmak üzere bazı ihracatçı ülkeler tarafından geçici ihracat kısıtlamalarının getirilmesi, fiyat artışlarını desteklemiştir. Söz konusu eylemler, lojistik darboğazların neden olduğu Hindistan sevkiyatlarında önemli bir yavaşlama ile aynı zamana denk geldiğinden, artan arz endişeleri, fiyatlarda hızlı bir ilerlemeyi teşvik etmiştir.

2020 yılı Nisan ayında Tayland'daki kuraklığın uluslararası pazarlarda kullanılabilirliği kısıtlayacağı ve COVID-19 nedeniyle hem ihracat hem de ithalatçı ülkelerdeki tüketici alımlarında yoğun bir artış yaşanacağı endişeleriyle desteklenen pirinç fiyatları, tarihi bir rekor kırarak tüm zamanların en yüksek seviyesine çıkmıştır.

FAO Tüm Pirinç Fiyat Endeksi Mayıs ayında 2019 yılı Aralık ayna göre %12,6 artarak 250 puana yükselmiştir. Fiyat artışının en çok görüldüğü segmentler glutenli pirinç ve Indica pirinç çeşitleridir. En çok işlem gören Indica çeşitlerinin fiyatları bu dönemde %18-21 oranında artış göstermiştir. Yakın Doğu ülkelerinde azalan talep ve ihracatçılar arasındaki rekabet tarafından kısmen baskılanan Japonica ve Aromatik çeşitlerde fiyat artış oranı %5-9 civarında kalmıştır. Indica segmentinde fiyat artışları başta Tayland ve ABD'de gözlenen olumsuz hava koşulları ile yakından ilişkilidir. Filipinli ve Malezyalı ithalatçıların yaptığı alımlar, Hindistan, Pakistan ve Vietnam menşeli Indica fiyatlarını düşmeye karşı daha dirençli hale getirmiştir (FAO, 2020).

Endişe kaynaklı aksamaların giderilmeye başlanmasıyla Mayıs ayı sonunda fiyatlarda bir miktar düşüş gerçekleşmiştir. Haziran ayında ise ortalama pirinç fiyatları bir önceki aya göre kısmi olarak gerilemiş, ancak bir yıl öncesine göre yüksek seyretmiştir. 2019/20 sezonu sonunda fiyatlar Tayland'da sezon dışı mahsul hasadının gecikmesinden kaynaklı kısıtlı arz nedeniyle artmış, bu durum COVID-19'un ikinci dalgasının etkisinde kalan Vietnam'ın güçlü iç talebinin etkisiyle güçlenmiştir.

FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2014-2016=100) 2020 yılının ilk 8 aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre %9,5 oranında artış göstermiştir (Ek Tablo 2). Küresel ticarete konu bazı pirinç çeşitlerinin yıllık fiyat ortalamaları ve 2019/20 sezonuna ait aylık fiyatları Ek Tablo 3'te verilmiştir.

DÜNYADA ÖNGÖRÜ (2020/21)

Dünya pirinç üretiminin 2020/21 sezonunda yaklaşık 500 milyon ton rekor düzeyine ulaşacağı öngörülmektedir. Aynı sezonda küresel ticarete genişleme beklentisi söz konusudur. İhracatın 44,5 milyon ton, ithalatın ise yaklaşık 42,2 milyon ton olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Nüfus artışı ve gıda yardımları nedeniyle tüketimin 494 milyon tona yükseleceği öngörülmektedir. Yılsonu stoklarının yaklaşık 185 milyon ton, küresel stok/kullanım oranının ise %34,3 olacağı düşünülmektedir.

Üretim, Kullanım ve Stoklar

COVID-19 pandemisi, 2020 yılında hayatın her alanında olduğu gibi tarım sektöründe de dengeleri alt üst etmiştir. Virüsün yayılmasıyla küresel ölçüde artan vakalar, gıda sisteminin ilerleyen zamanda sayısız zorlukla karşı karşıya kalabileceği ihtimalini artırmıştır. Söz konusu zorlukların üstesinden gelmek için alınması gereken önlemler ve ülke uygulamaları farklılıklar göstermekte olup, birçok ülke bu dönemde sosyal koruma programlarının yanı sıra üretimde sürekliliğin sağlanması için çeşitli politikalar ortaya koymuştur. Bu bağlamda öncelikle ele alınan konular üretkenliği artıran güvenlik ağlarının kurulması, hasat sonrası ürün kayıplarının azaltılması, değer zinciri boyunca gıda stoklarının iyileştirilmesi, küçük ölçekli işletmeleri pazara bağlamak için gıda zinciri boyunca iç ticaretteki yapay kısıtlamaları kaldırmak ve kırsal alanda temel enerji ihtiyaçlarını ele almak olarak sıralanabilir. Bunların yanında küçük ölçekli çiftliklerden elde edilecek üretimin artırılması, gıda güvencesinin sürekliliği açısından çok önemli bir unsurdur.

2020 yılı başlangıcında COVID-19 önlemleri kapsamında uygulanan ulaşım kısıtlamaları ve kontrollerin, küçük işletme sahipleri başta olmak üzere çiftçilerin girdi almasını engelleyerek yeni sezon ekimini ve ürün kaybını etkileyeceğinden endişe duyulmuştur. Ayrıca insan hareketlerine getirilen kısıtlamaların mevsimlik göçmen işçilerin hareketlerini engelleyerek, bu anlamda ciddi işçilik kaybının yaşanmasına neden olacağı düşünülmüştür. Mevcut salgın ülkelerin tohum

tedariki, bitki koruma ve gübre de dahil olmak üzere tarımsal hizmetlere erişimin sağlanması için mevcut ulusal politikalarının işlevselliğinde zorluklar meydana getirmiştir. Tarımsal faaliyetlerde çalışırken insanları bulaşmaya karşı koruyacak ek güvenlik önlemlerine ihtiyaç duyulmuştur. Tüm bu faktörler ülkeleri, üretim ve arzı stabilize etmek, geleneksel kanalları ve acil durum kanallarını birleştirmek, salgının tarımsal ürünlerin alım satımı üzerindeki etkisini azaltmak için politikalar oluşturmaya, tedarik zinciri sistemini geliştirmeye yönelik tedbirler almaya yöneltmiştir. Tarımı teşvik etmek amacıyla tarım işletmelerini desteklemek için fon tahsis etmek, tarım işçilerine tazminat aktarmak gibi uygulamalar ile kredi ödemesi olan çiftçiler için ödeme tarihlerinin uzatılması ya da alternatif geri ödeme planları, pandemi nedeniyle mağdur olan çiftçiler üzerindeki baskıyı azaltmaya yardım eden uygulamalar olarak ön plana çıkmıştır.

2020/21 sezonun ait öngörüler temel gıda grupları için arzın yeterliliğine işaret etmektedir. Küresel pirinç arzının bir önceki sezona göre %1,5 artışla 723,5 milyon tona ulaşacağı öngörülmektedir (Tablo 4). Önceki yıllarda Çin'de yapılan geçmişe dönük revizyonlarla meydana gelen büyüme sonrası başlangıç stoklarında yıllık artış oranı yıldan yıla düşmekle birlikte, sezonun başlangıcında küresel pirinç stoklarına ait öngörülerde 181,7 milyon tonla, bir önceki sezona göre %2,7 artış söz konusudur. Çin, stokların %64,1'ine, Hindistan ise %19,3'üne sahiptir (Ek Tablo 1).

Tablo 4. Dünya pirinç arz ve kullanım öngörüsü

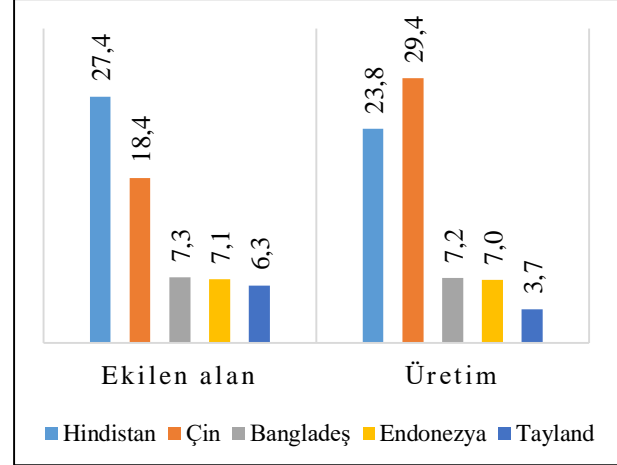
(milyon ton)	2019/20 (Tahmin)	2020/21 (Öngörü)	Değişim %
Başlangıç stokları	176,9	181,7	2,7
Üretim	495,9	499,6	0,7
İthalat	40,1	42,2	5,3
Toplam arz= Toplam kullanım	712,9	723,5	1,5
İhracat	42,3	44,5	5,1
Yurtiçi tüketim	488,9	494,1	1,1
Yılsonu stokları	181,7	184,8	1,7

Kaynak: Ek Tablo 1

2020 yılı çeltik tarımı, pandeminin getirdiği tüm olumsuzluklara rağmen, üretimin aksamaması için alınan önlemler sayesinde başarıyla gerçekleştirilmiş olup, çeltik ekiliş alanlarında bir önceki sezona göre %1,2 artış yaşandığı düşünülmektedir. Hindistan her yıl olduğu gibi çeltik ekiliş alanlarında ilk sırada yer almaktadır. USDA Eylül ayı öngörülerine göre, 2020 yılında Hindistan'da 44,5 milyon hektar alanda, ikinci sırada yer alan Çin'de ise 29,8 milyon hektar alanda çeltik tarımı gerçekleştirilmiştir. Tayland'da ise bir önceki sezona göre ekiliş alanlarında %4,1 artış söz konusudur.

COVID-19 pandemisinin ilan edildiği 2020 yılı Mart ayında, Ekvator boyunca ve güneyinde kalan kesimlerde hasat aşamasına gelmek üzere mahsullerin toplanmasında önemli bir aksaklık bildirilmemiştir. Buna rağmen, çeltik ekim zamanı elverişli olmayan iklim, düşük üretici marjlarıyla birleştiğinden, güney yarım kürede üretimde artış söz konusu olmamıştır. Dünya pirinç üretiminin %90'ına yakınına karşılamanın kuzey yarım kürede ise iklim koşullarının olumlu oluşu ve ülkelerin pandeminin olumsuz etkisini azaltmaya yönelik başlattığı önlemler sayesinde üretim kayıpları önlenmiştir. Sonuç olarak, 2020/21 sezonunda küresel üretimin %0,7 artışla yaklaşık 500 milyon tonluk rekor düzeye ulaşacağı öngörülmektedir. Üretimde Çin, 147 milyon tonla lider ülke konumunu

korumaktadır. Çin'i 119 milyon tonla Hindistan, 36 milyon tonla Bangladeş izlemektedir. Endonezya pirinç üretiminin, bir önceki sezona göre %2,6 artışla yaklaşık 35 milyon ton olacağı düşünülmektedir. 2020/21 sezonunda çeltik ekiliş alanları ve pirinç üretim öngörülerinde ön planda olan ülkelerin küresel payları Şekil 8'de verilmiştir.

Şekil 8. 2020/21 sezonu küresel çeltik ekim alanı ve üretim öngörülerinde önemli ülkelerin payları (%)

USDA Eylül ayı verilerine göre 2020/21 sezonunda dünyada ortalama çeltik verimi 4,59 ton/ha olarak öngörülmektedir. Verimde bir önceki sezon olduğu gibi Avustralya 10,43 ton/ha ile ilk sırada yer alırken, Türkiye 9,09 ton/ha çeltik verimi ile ikinciliğini korumuştur. Çeltik verimi yüksek olan diğer ülkelerin sırasıyla Uruguay, ABD ve Mısır olduğu düşünülmektedir.

Arzın bol oluşunun ve gıda yardımlarındaki kullanımın etkisiyle 2020/21 küresel pirinç tüketiminin 494,1 milyon tonla tüm zamanların en yüksek değerine ulaşacağı öngörülmektedir. Bir önceki sezona kıyasla tüketimde %1,1 artış söz konusu olup, bu artış çoğunlukla pirincin gıda olarak tüketimi ile ilgilidir. FAO verilerine göre, gıda amaçlı tüketimde bir önceki sezona göre artış oranının %1,6 olacağı öngörülmektedir. Nüfus artışlarına ek olarak bir önceki sezon olduğu gibi uyguladıkları yardım programlarıyla pirince erişimi kolaylaştırmalarıyla, Asya ülkelerinin tüketim artışında öncü ülkeler olacakları düşünülmektedir. Bu durumun, COVID-19

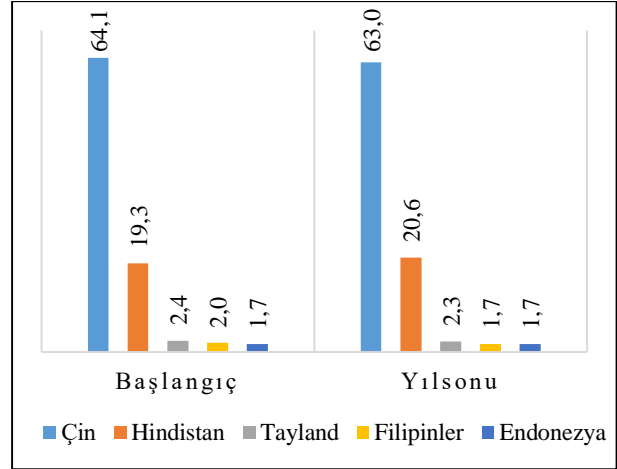
salgını sebebiyle başlatılan ve kamu tarafından sübvansede edilen dağıtım programlarının veya açık pazar satışlarının süresini uzatmaya imkan sağlayabilecek bollukta devlet rezervi bulunan Hindistan başta olmak üzere Bangladeş, Endonezya gibi ülkelerde geçerli olması muhtemeldir.

2020/21 sezonu öngörülerine göre tüketimde Çin 146,3 milyon tonla birinci, Hindistan 104,0 milyon tonla ikinci ülke konumundadır. Mevcut gıda yardım programlarına ek olarak, Hindistan Hükümeti pandemiye yanıt olarak çeşitli yardım programları kapsamında 14 milyon tondan fazla pirinç tedarik etmiştir. Söz konusu yardım programları kapsamında sağlanan tahılların çoğunu pirinç oluşturmuştur. Pirinç tüketiminde Hindistan'ı sırasıyla Bangladeş, Endonezya ve Vietnam izlemektedir (Ek Tablo 1).

FAO verilerine göre 2020/21 sezonunda dünyada kişi başı pirinç tüketiminin 53,9 kg/yıl olacağı öngörülmektedir. Gıda dışı pirinç kullanımında öngörülen %1,5 artışın ise çoğunlukla küresel üretimde beklenen artışla orantılı olarak yükselecek hasat sonrası kayıpları yansıttığı ifade edilmektedir (FAO, 2020).

2020/21 sezonunda öngörülen tüketim artışın, üretimde gerçekleşeceği öngörülen artış ve arzın bol olması ile tolere edildiği düşünülmektedir. Bu durumun yılsonu stoklarında bir önceki sezona göre %1,7 genişlemeye neden olacağı öngörülmektedir. Bu öngörü ışığında 2020/21 sezonunun, 184,8 milyon ton pirinç stoğu ile kapanması muhtemeldir. Sezon sonunda Çin'in 116,5 milyon ton stokla başlangıç stoğu seviyesini koruyacağı, Hindistan'ın ise başlangıç stoklarına göre %8,6 artışla 38 milyon ton pirinç stoğunu elinde bulunduracağı düşünülmekte olup, iki ülke toplamı, küresel pirinç stoklarının %83,6'sını oluşturmaktadır. 2020/21 sezonu için dünyada stok/kullanım oranının %34,3 olacağı öngörülmektedir.

2020/21 sezonunda pirinç stok öngörülerinde ilk sıralarda yer alan ülkelerin küresel payları Şekil 9'da verilmiştir.

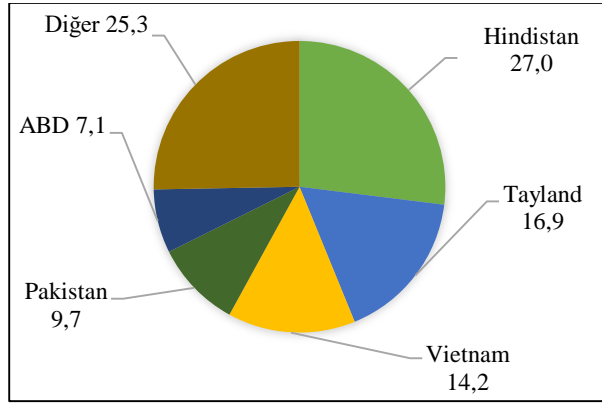

Şekil 9. 2020/21 sezonu küresel pirinç başlangıç ve yılsonu stok öngörülerinde önemli ülke payları (%)

Ticaret ve Fiyatlar

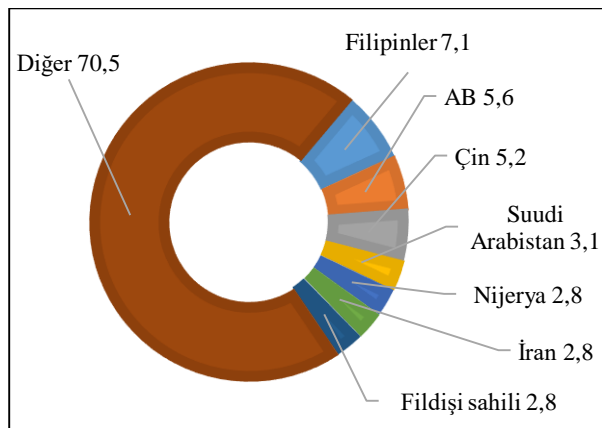
2020 yılı Mayıs ayı itibariyle COVID-19 pandemisinin piyasalarda yarattığı endişe kaynaklı olumsuzlukların giderilmeye başlanmasıyla, 2020/21 sezonu için daha güçlü ticaret dinamikleri ve talep artışı öngörülmeye başlanmıştır. 2021 yılı pirinç ticaretinde bir önceki yıla göre öngörülen genişlemede Hindistan ve Tayland ihracatlarının etkili olacağı düşünülmektedir. Hindistan'da bir önceki sezona göre %11,1 ihracat artışı beklenirken, Tayland'ın ihracatını %15,4 artırarak tekrar ikinci sıraya yükseleceği öngörülmektedir.

2020/21 sezonunda küresel pirinç ihracatının bir önceki sezona göre %5,1 artışla 44,5 milyon tona ulaşması beklenmektedir. Sezona dair öngörülerde 12 milyon tonla Hindistan ilk sırada yer alırken, Tayland 7,5 milyon tonla Hindistan'ı takip etmektedir. Üçüncü ülke konumunda olan Vietnam'da 6,3 milyon ton pirinç ihracatı öngörülmürken, Vietnam'ı sırasıyla 4,3 milyon ton ihracatla Pakistan ve 3,1 milyon ton pirinç ihracatıyla ABD izlemektedir (Ek Tablo 1). 2020/21 sezonunda pirinç ihracat öngörülerinde öncü ülkelerin küresel ihracat içerisindeki payları Şekil 10'da gösterilmiştir.

Şekil 10. 2020/21 sezonu küresel pirinç ihracat öngörülerine göre önemli ülkelerin payları (%)

2020/21 sezonunda küresel pirinç ithalatının bir önceki sezona göre %5,3 artarak 42,2 milyon ton olması beklenmektedir. USDA öngörülerine göre Filipinler’de pirinç ithalatı bir önceki sezona kıyasla %22,4 genişleyerek 3 milyon ton olacaktır. Çin’de yükselen rezervler doğrultusunda yıldan yıla azalan ithalatın ise, bir önceki sezona göre %8,3 azalarak 2,2 milyon tona düşeceği ve Çin’in küresel ithalatta AB’nin gerisinde kalacağı öngörülmektedir. İkinci sırada yer alan AB’de 2,4 milyon ton ithalat beklentisi söz konusudur. Üçüncü sıraya gerileyen Çin’i, 1,3 milyon ton pirinç ithalatıyla Suudi Arabistan takip etmektedir (Ek Tablo 1). 2020/21 sezonunda pirinç ithalat öngörülerinde ilk sıralarda yer alan ülkelerin küresel ithalat içerisindeki payları Şekil 11’de gösterilmiştir.

Şekil 11. 2020/21 sezonu küresel pirinç ithalat öngörülerine göre önemli ülkelerin payları (%)

FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2014-2016=100) 2020/21 piyasa yılı başlangıcı olan Eylül ayında, ortalama 111,6 puanla her ne kadar Ağustos ayına göre %1,4 değer kaybetmiş olsa

da, bir önceki yıla kıyasla %7,1 artış göstermiştir (Ek Tablo 2). Segmentlere ait alt endeksler arasında en fazla düşüş %4,1 ile glutenli pirinç endeksinde görülmüştür. Japonica ve aromatik endekslerinde bir önceki aya göre düşüş oranları sırasıyla %2,7 ve %2,3 olmuştur. Tüm bu segmentlerde meydana gelen düşüşler çoğunlukla Vietnam’ın ihracat isteğindeki azalma ve Tayland aromatik ve glutenli pirinç üretim öngörülerinin iyileşmesi ile ilgilidir. Büyük tedarikçilerden gelen karma talepler, Indica endeksinde düşüşün önünde engel oluşturarak, sadece %1 oranında gerileme yaşanmasına neden olmuştur.

Asya ülkelerinde Eylül ayında Indica pirinç fiyatlarında en büyük düşüş Pakistan ve Vietnam’da gerçekleşmiştir. Düşüşün en temel sebebi 2020 yılı pirinç hasadının başlamış olmasıdır. Filipinler’de önemli ithalat yetkilerinin çıkışı ile ilgili endişeler de Vietnam’daki kısmi düşüşleri desteklemiştir. Dış talepteki düşüşün yarattığı aşağı yönlü baskı, ihracat arzındaki azalmanın gerisinde kaldığı için, Tayland pazarında Eylül ayında fiyatların daha kararlı olduğu görülmektedir.

Kharif (muson sezonu ürünü; Haziran-Kasım) hasadının başlamasından önce gerçekleşen Afrika alımları, Hindistan’da yarı işlenmiş ürünlerde fiyat artışına sebep olmuştur. Diğer çeşitlerin bazılarında fiyatlarda talep azalmasına bağlı düşüşler gözlenmiş, bazılarında ise değişim olmamıştır (EST, 2020).

Amerika kıtasında sezon başlangıcında pirinç fiyatlarının yüksek oluşu göze çarpmaktadır. Uruguay ve Arjantin’de 2014 yılı ortalarından beri görülen en yüksek değerlere ulaşılmıştır. ABD’de hasatın ilerlemesi, Indica tekliflerini bir miktar daha düşürmüştür. Bununla birlikte, Brezilya’ya yapılan satışlar ve rekabet halindeki Güney Amerikalı ihracatçıların kısıtlı arzları nedeniyle artan bölgesel talep beklentileri, ABD ihracat fiyatlarını bir yıl önceki seviyelerinin oldukça üzerinde tutmuştur.

TÜRKİYE'DE DURUM (2018/19)

Türkiye çeltik üretimi 2018/19 sezonunda 940 bin ton gerçekleşmiş, 564 bin ton pirinç elde edilmiştir. Söz konusu sezonda yıllık kişi başına 9,4 kg pirinç tüketimi ile toplam tüketim 774 bin tonu aşmıştır. Türkiye pirinç ithalatı yaklaşık 387 bin ton olarak gerçekleşmiş; ihracat miktarı ise 203 bin tona yaklaşmıştır. Pirinçte 2018/19 piyasa yılında yeterlilik derecesi ise % 69 düzeyindedir. Üretici ve tüketici fiyatlarında geçmiş yıllara göre artış, paritelerde ise bir önceki yıla göre azalma söz konusudur.

Üretim, Kullanım ve Stok Değişimi

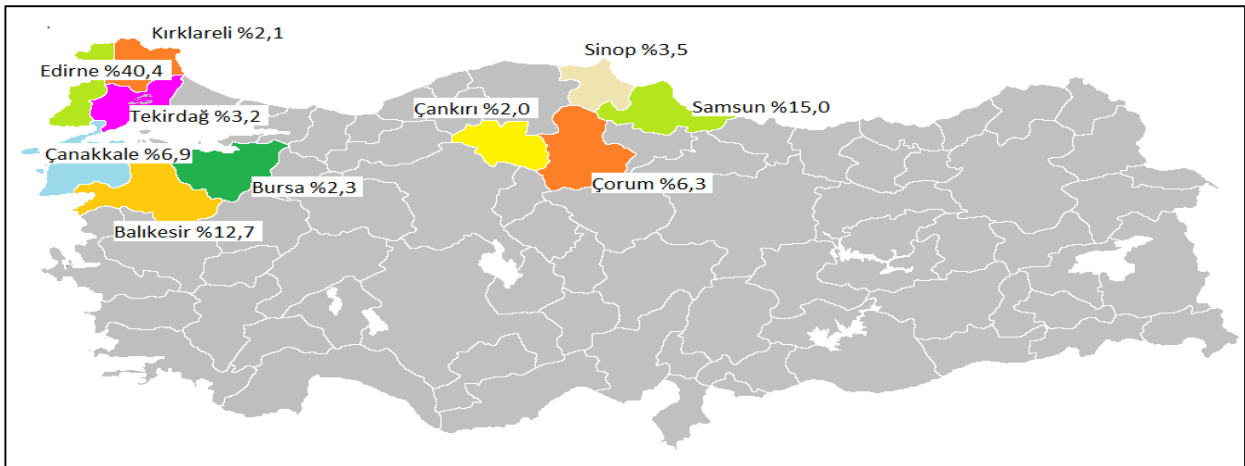
Türkiye'de 2017 yılı çeltik ekim döneminde özellikle Trakya'da barajlarda su seviyelerinin düşük olması, çeltik ekim alanlarında daralmaya neden olmuş ve bu durum sonucunda 2017/18 sezonunda çeltik üretiminde bir önceki sezona göre %2,2 oranında düşüş gerçekleşmiştir. 2018 yılında çeltik ekim döneminde hava koşullarının uygun ve yağışların yeterli olması, Türkiye çeltik tarımı açısından olumlu sonuçlar doğurmuştur. Hem çeltik ekilen alanlarda hem de çeltik üretiminde bir önceki sezona göre artış meydana gelmiş olup, bu artışın en önemli sebebi, bir önceki sezonda su sıkıntısı çeken Tekirdağ'da sulama sorununun ortadan kalkmasıdır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre; 2017/18 sezonunda Türkiye'de pirinç arzı 861 bin 386 ton, kullanımı ise 853 bin 770 ton olarak gerçekleşmiştir. Sezon sonunda 7 bin 616 ton pirinç stok değişimi kayda geçmiş olup, söz konusu miktar 2018/19 sezonunda başlangıç stoklarına pozitif etki yapmıştır.

2018/19 sezonunda Türkiye'de 120 bin 142 hektar alanda 940 bin ton çeltik üretimi gerçekleştirilmiş, %60 randımanla 564 bin ton pirinç elde edilmiştir (Ek Tablo 4). Bir önceki sezona göre ekiliş alanı ve üretimde meydana gelen artış oranları sırasıyla, %9,7 ve %4,4'tür. Çeltik tarımı yapılan alanlarda iklim koşullarının uygun olması ortalama çeltik veriminin 2018/19 sezonunda 782 kg/da olmasına sebep olmuştur (Ek Tablo 5).

2018/19 sezonunda Türkiye'de çeltik ekili alanlarda ilk sıralarda yer alan iller Şekil 12'de gösterilmiştir. Çeltik tarımı yapılan alanlarda başta Trakya olmak üzere Marmara Bölgesi ve Karadeniz Bölgesi'nde yer alan illerin ön planda olduğu görülmektedir (Ek Tablo 6).

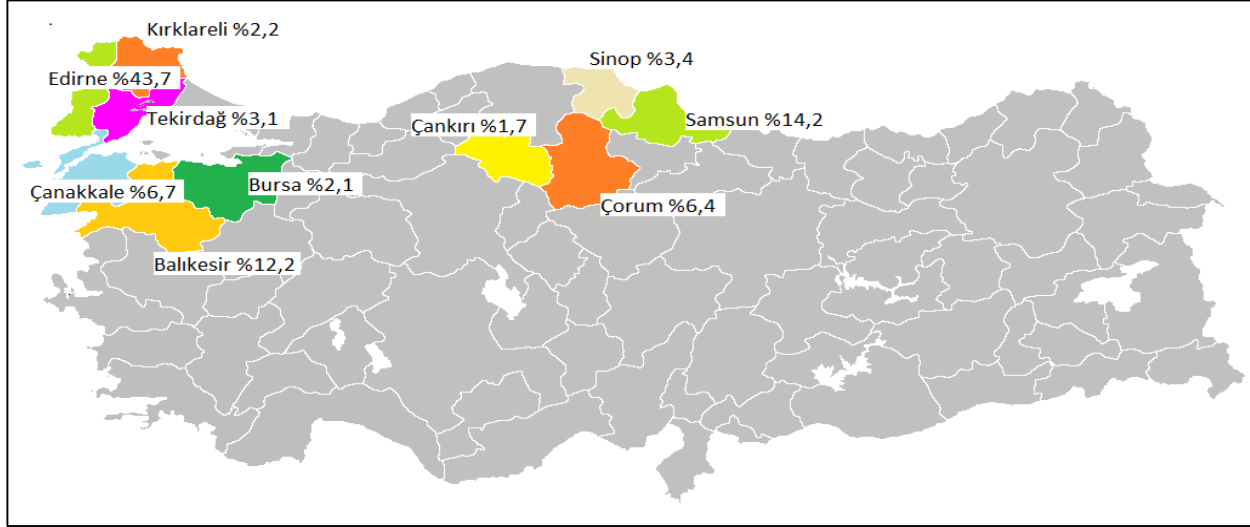
Edirne tek başına çeltik tarım alanlarının %40'ından fazlasına sahip olup, çeltik tarımında ön plana çıkan ilçeleri sırasıyla İpsala, Meriç, Uzunköprü ve Keşan'dır. İpsala ilçesi Türkiye'de çeltik ekili alanların %17'sinden fazlasına sahip olmuştur.

Şekil 12. 2018/19 sezonunda Türkiye'de çeltik ekili alanlarda ön planda olan iller (%)

2018/19 sezonunda Türkiye çeltik üretiminde Edirne, 410 bin 681 ton ile tek başına toplam üretimin yaklaşık %44'ünü karşılamıştır. Edirne'de üretimde ön plana çıkan ilçeler sırasıyla İpsala, Meriç, Uzunköprü ve Keşan'dır. İpsala ilçesi Türkiye'de çeltik üretiminin neredeyse %19'unu karşılamıştır.

Tekirdağ'da sulama sorununun ortadan kalkması ile birlikte çeltik üretiminde bir önceki sezona göre %298 oranında artış gözlenmiştir (Ek Tablo 7). Çeltik üretimi sıralamasında yer alan ilk on il, 2018/19 sezonunda toplam üretimin %96'sını oluşturmaktadır (Şekil 13).

Şekil 13. 2018/19 sezonunda Türkiye'de çeltik üretiminde ön planda olan iller (%)

Türkiye'de bitkisel üretimi artırmak, verim ve kaliteyi yükseltmek, sürdürülebilirliği sağlamak ve çevreye duyarlı alternatif tarım tekniklerini geliştirmek amacıyla üreticilere verilen tarımsal destekler kapsamında çeltik üretiminde, fark ödemesi, mazot, gübre, yurtiçi sertifikalı tohum kullanımı, organik tarım ve iyi tarım uygulamaları ile toprak analizi için destekleme yapılmaktadır.

2018 yılında yayınlanan "Bitkisel Üretim Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ" kapsamında, çeltik üreticilerine önceki yıllarda olduğu gibi 10 krş/kg fark ödemesi desteği verilmiştir. Bunun yanı sıra üreticiler 40 TL/da mazot, 4 TL/da gübre desteği almışlardır. Çeltik üretiminde yurt içi sertifikalı

tohum kullanan üreticilere 8 TL/da ödeme yapılmıştır. 2018/19 üretim sezonunda organik tarım kapsamında üretimi yapılan çeltik, üçüncü kategori ürünler arasında yer almış olup, belirlenen destek miktarı 30 TL/da olmuştur. İyi tarım uygulamaları desteği, çeltik için bireysel ve grup sertifikasyonu fark etmeksizin 10 TL/da olarak belirlenmiştir. Toprak analizi desteğinden ise 50 da üzeri arazi sahipleri her 50 da alan için bir analiz olacak şekilde, analiz başına 40 TL olarak yararlanmışlardır.

5 yıllık süreçte en büyük değişim mazot desteğinde gerçekleşmiş olup, 2014 yılına göre destek miktarı yaklaşık dokuz katına çıkmıştır (Tablo 5).

Tablo 5. Türkiye'de beş yıllık dönemde çeltik üretiminde verilen destekler

	Fark ödemesi (krş/kg)	Mazot (TL/da)	Gübre (TL/da)	Sertifikalı tohum kullanımı (TL/da)	Toprak analizi (TL/da)
2014	10	4,60	6,00	8,00	2,50
2015	10	4,85	6,60	8,00	2,50
2016	10	11,00		8,00	-
2017	10	36,00	4,00	8,00	*
2018	10	40,00	4,00	8,00	*

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı *2017 ve 2018 yıllarında 50 da üzeri araziler için analiz başına 40 TL destek uygulanmıştır.

TÜİK tarafından yayınlanan denge tablosu verilerine göre Türkiye’de 2018/19 sezonunda toplam pirinç tüketimi bir önceki sezona göre %1,3 artışla 774 bin 475 ton olmuştur. Meydana gelen artış Türkiye nüfusundaki artış ile açıklanabilmektedir. Aynı dönemde kişi başına yıllık pirinç tüketimi 9,4 kg’dır. Türkiye’de çeltik ekilen alanlarla doğru orantılı olarak artan tohumluk kullanımı ve kayıplarla birlikte yurt içi kullanım, bir önceki sezona göre %1,5 artışla 807 bin 39 ton olmuştur. 2018/19 sezonunda Türkiye’de pirincin yeterlilik derecesi ise bir önceki sezona göre %3 artış göstererek %69,2’ye ulaşmıştır (Ek Tablo 4).

Türkiye pirinç denge tablosu incelendiğinde toplam arzın 945 bin 27 ton olduğu, toplam kullanımın ise arzdan 64 bin 904 ton daha fazla gerçekleştiği görülmektedir. Söz konusu fark sezon sonunda stok değişimine negatif olarak yansımıştır (Ek Tablo 4).

Dış Ticaret

Türkiye’de çeltik üretimi pirinç tüketimini karşılayamadığı için her dönem açığı kapatmak üzere ithalat yapılmaktadır.

Türkiye pirinç denge tablosunda dış ticaret verileri tüm pirinç ürünlerinin (çeltik, kahverengi pirinç, yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ve pirinç unu, pirinç nişastası..vb. pirinç ürünleri) pirinç eşdeğeri hesaplanarak toplam miktarın pirinç cinsinden yorumlanması ile oluşturulmaktadır. Bu açıklama doğrultusunda, Türkiye’de 2018/19 piyasa yılında (1 Eylül-31 Ağustos) tüm pirinç ürünlerinin pirinç cinsinden ithalat miktarları 386 bin 667 ton, ihracat miktarı ise 202 bin 892 ton olmuştur (Ek Tablo 4). Tüm dünyada dış ticaret istatistikleri, “Özel Ticaret Sistemi” ve “Genel Ticaret Sistemi” olmak üzere iki temel kategoride yayınlanmaktadır. Özel Ticaret Sistemi’nde gümrük sınırı esas alınmakta olup serbest bölgeler ve gümrük antrepoları bu sınırın dışında yer almaktadır. Genel Ticaret Sistemi’nde ise, gümrük alanlarına ve serbest bölgelere giren ve çıkan mallara da dış ticaret

verisinde yer verilmektedir. TÜİK denge tablosunda 2018/19 piyasa yılı öncesi veriler Özel Ticaret Sistemine göre, 2018/19 verileri ise Genel Ticaret Sistemi’ne göre oluşturulmuş olup, iki piyasa yılı arasında oluşan fark bu durumu yansıtmaktadır. Bu raporda ise önceki yıllarla yapılan kıyaslamalarda bu etkiyi ortadan kaldırabilmek adına Özel Ticaret Sistemi verileri kullanılmıştır.

Türkiye her ne kadar pirinç konusunda ithalatçı konumunda bir ülke olsa da, yıllar itibariyle az da olsa ihracat yapılmaktadır. İhracat çoğunlukla yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç cinsinden gerçekleştirilmekte olup, çeltik ve kahverengi pirinç ihracatı yok denecek kadar azdır. TÜİK özel ticaret sistemi verilerine göre, 2018/19 piyasa yılında yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ihracatı bir önceki yıla göre %80,3 oranında azalarak 7 bin 944 ton olmuştur. Aynı dönem kırık pirinç ihracatı %66,7 artış göstermiş ve 12 bin 358 tona ulaşmıştır (Ek Tablo 8). ABD doları cinsinden toplam ihracat değeri bir önceki sezona kıyasla %67,2 oranında azalarak 12,2 milyon dolar olmuştur (Ek Tablo 9).

Çeltik ithalatı 2014/15 piyasa yılından bu yana sürekli düşüş göstermiş en büyük düşüş ise 2017/18 piyasa yılında gerçekleşmiştir (Ek Tablo 10). Bu durum ABD Doları’nın Türk Lirası karşısında değer kazanması sonucu çeltik fabrikalarının yerli ürün kullanmaya yönelmiş olması ile açıklanabilir. Aynı dönem yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ithalatı %116 oranında artmıştır. 2018/19 piyasa yılında ise ithalatta bir önceki yıla göre düşüş söz konusu olup, 87 bin 541 ton çeltik, 11 bin 23 ton kahverengi pirinç ve 131 bin 2 ton yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ithalatı yapılmıştır (Ek Tablo 10). İthalat miktarlarındaki azalma oranları sırasıyla %3,2, %71,3 ve %46,1’dir. 2018/19 piyasa yılında ABD doları cinsinden toplam ithalat değeri bir önceki sezona kıyasla %32,9 oranında azalarak 128,1 milyon dolar olmuştur (Ek Tablo 11).

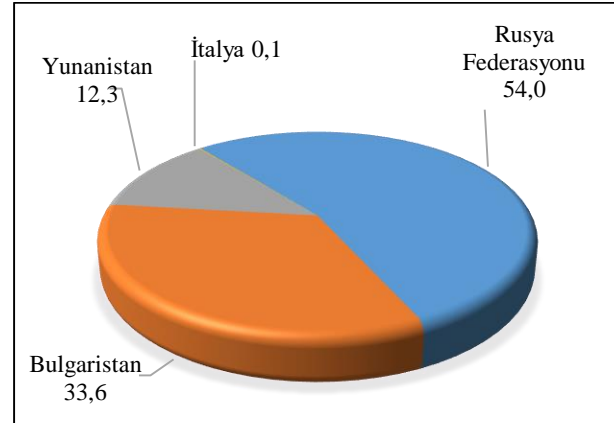
Pirinç ithalatında her üründe olduğu gibi İthalat Rejimi Kararı çerçevesinde söz konusu madde için tespit edilen gümrük vergisi uygulanmaktadır. 2018 yılı Ocak-Temmuz ayları arasında çeltik için %5, kahverengi pirinç için %10, yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ve kırık pirinç için %15 olarak uygulanan gümrük vergisi oranları, 01.07.2018 itibariyle sırasıyla %34, %36 ve %45 oranlarına yükseltilmiştir. Bu uygulama, yaklaşan hasat zamanı sebebiyle çeltik üreticilerini korumak amacıyla yapılmaktadır. Yükseltelen oranlar 01.01.2019 tarihi itibariyle tüm yıl geçerli olacak şekilde kalıcı hale getirilmiştir. Aynı tarih itibariyle tohumluk çeltik ithalatında AB ve EFTA üyesi ülkeler ile Faroe Adaları'na %13, Singapur'a %7,5, diğer ülkelere ise %15 vergi uygulanması kararı alınmıştır (TB, 2020).

İthalatta tarife kontenjanı uygulaması, ithalata yönelik uygulamalarda mevsim ve iklim şartlarına geniş ölçüde bağımlı bulunan tarımsal üretimin miktar ve kalite olarak yetersiz kaldığı durumlarda başvuru yollardan birisi olup, belirli miktarda ürün için düşük veya sıfır gümrük vergili ithalata olanak sağlamaktadır. Türkiye'de Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO)'ne tahsis edilmiş olan bu kontenjan çerçevesinde yapılan ithalatta %0 gümrük vergisi uygulanmaktadır. 2018 yılı Aralık ayında 3 bin 800 ton pirinç ve 36 bin ton çeltik ithalat bağlantısı yapmıştır (TMO, 2019). 2019 yılında ise TMO tarafından toplamda 91 bin 420 ton pirinç alımı gerçekleştirilmiştir (TMO, 2020a).

Türkiye'de aylar itibariyle ithalat miktarları incelendiğinde çeltik ithalatının sezon ortasında, yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ithalatının ise sezonun ikinci yarısından itibaren yoğunluk kazandığı gözlenmektedir. En büyük alım 44 bin 281 ton ile Temmuz ayında gerçekleştirilmiştir. (Ek Tablo 12). Bu miktar, hasat öncesi piyasada stokçuluğun ve fiyat artışlarının önüne geçebilmek amacıyla TMO tarafından gerçekleştirilen alım ihaleleri ile ilişkilendirilebilir.

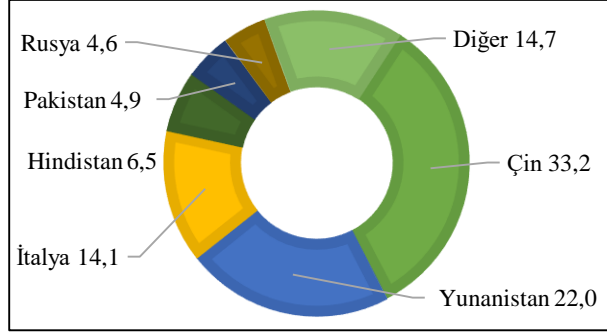
Türkiye'de 2018/19 piyasa yılında gerçekleştirilen çeltik ve türevlerinin ABD doları cinsinden dış ticaret değerleri ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Yunanistan'ın 35,2 milyon dolar ithalat değeriyle ön plana çıktığı görülmektedir. İkinci sırada 22,9 milyon dolar ile Rusya, üçüncü sırada ise 20,2 milyon dolar ithalat değeriyle İtalya yer almaktadır (Ek Tablo 13). İhracat değerleri açısından ön planda olan ülkeler 3,1 milyon ABD Doları ile Belçika ve 2,1 milyon ABD Doları ile Irak'tır (Ek Tablo 14).

2018/19 piyasa yılında Türkiye, çeltik ithalatını dört ülkeden gerçekleştirmiştir. Rusya Federasyonu'ndan 47 bin 273 ton çeltik ithal edilmiştir. Rusya ithalatını, 29 bin 454 tonla Bulgaristan, 10 bin 724 tonla Yunanistan izlemiştir. Dördüncü ülke konumundaki İtalya'dan ise sadece 90 ton çeltik ithal edilmiştir (Ek Tablo 15). Kahverengi pirinç ithalatında ise Yunanistan'dan 8 bin 481 ton, Bulgaristan'dan ise 2 bin 541 ton alım yapılmıştır (Ek Tablo 16). Söz konusu sezonda Türkiye'nin çeltik ithalatı gerçekleştirdiği ülkelerin ithalat payları Şekil 14'te verilmiştir.

Şekil 14. 2018/19 sezonunda Türkiye'nin çeltik ithal ettiği ülkelerin ithalat içerisindeki payları (%)

Çin, 43 bin 488 ton ile yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ithalatında ilk sırada yer almıştır. Çin'i 28 bin 781 tonla Yunanistan, 18 bin 456 ton ithalatla İtalya izlemiştir (Ek Tablo 17). 2018/19 piyasa yılında Türkiye'nin yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ithalatını gerçekleştirdiği önemli ülkelerin payları Şekil 15'te verilmiştir.

Şekil 15. 2018/19 sezonunda Türkiye'nin yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ithalatında önemli ülke payları (%)

Çeltikten %60-65 randımanla pirinç elde edilmekte olup, geride kalan %35-40'lık kısım kepek, kavuz ve diğer kalıntılardan oluşmaktadır. Çeşitli sanayi kollarında kullanılan ve ekonomik değere sahip olan bu ürünler, her yıl değişen miktarlarda ithal edilmektedirler. 2018 yılında (Ocak-Aralık) söz konusu ürünlerin ithalat miktarları 109 bin 62 ton olmuştur. Pirinçten elde edilen nişasta, un ve pirinç bazlı gıda mamullerinde ithalat miktarları ise yıldan yıla değişmekle birlikte yok denecek kadar azdır. Bu ürünlerden pirinç bazlı gıda maddelerinin ihracat miktarı ise 2018 yılında 6 bin 320 ton olmuştur (Ek Tablo 18).

Fiyatlar ve Parite

Türkiye'de 2018/19 sezonunda çeltik hasadı 27 Ağustos tarihinde başlamış 7 Kasım'da tamamlanmıştır. Üreticilerin olası depolama ve finansman ihtiyacının karşılanması bakımından TMO, 17 Ekim'den itibaren 2016 yılı çeltik alım fiyatları üzerinden emanet alımlara başlamış olup, kuruma üreticiler tarafından ürün arzı olmamıştır.

TMO tarafından, 14 Kasım'da 60 randıman Osmancık çeşit çeltik için 2.600 TL/ton, Ronaldo ve Vasco çeşit için 2.400 TL/ton, Luna çeşit için ise 2.200 TL/ton alım fiyatı açıklanmış olup, 15 Kasım itibariyle peşin ve emanet alımlara başlanmıştır. Bu kapsamda TMO tarafından 432 ton peşin alım gerçekleştirilmiş olup üreticilere 1 milyon TL ödenmiştir (TMO, 2019).

TÜİK verilerine göre Türkiye'de 2017/18 piyasa yılında ortalama 2,20 TL/kg olan çeltik üretici fiyatı, 2018/19 sezon başlangıcı olan 2018 yılı Eylül ayında 2,58 TL/kg'a ulaşmış, bu tarihten sonra çoğunlukla artış eğilimi göstermiştir. 2019 yılı Temmuz ayında 3,24 TL/kg'a yükselen üretici fiyatları, Ağustos ayında yeni sezon hasadı öncesi 3,07 TL/kg'a gerilemiştir. 2018/19 sezonu üretici fiyatları ortalaması 2,89 TL/kg olup, bir önceki sezona göre artış oranı %31,4'tür. Pirinç tüketici fiyatı ortalaması ise aynı sezon için bir önceki sezona göre %16,4 oranında artış göstererek 9,08 TL/kg olmuştur. Piyasa yılı başlangıcında 8,81 TL/kg olan tüketici fiyatı, sezon sonunda %7,5 artışla 9,47 TL/kg'a ulaşmıştır (Ek Tablo 19).

2018 yılında (Ocak-Aralık) çeltik üretiminde kullanılan girdilerin fiyatlarında belirli oranlarda artış gerçekleşmiştir. Söz konusu bu artış oranları, çeltik üretici fiyatında meydana gelen artış oranından fazla olmuştur. Bunun sonucunda çeltik paritelerinde bir önceki yıla göre farklı oranlarda azalma gerçekleşmiştir. Çeltik/gübre ve çeltik/tohum paritelerinde, azalma oranları sırasıyla %13,3 ve %12,7 iken; destekler dahil paritelerdeki azalma oranları sırasıyla %14,6 ve %14,0'tür. Çeltik/mazot paritesinde önceki yıla göre kayda değer değişim gözlenmezken, destekler dahil parite %1,5 oranında azalmıştır (Tablo 6).

Tablo 6. Çeltik girdi pariteleri ve değişim oranı

	2017	2018	Değişim (%)
Çeltik Fiyatı (TL/kg)	1,93	2,38	23,3
Çeltik Fiyatı+destek (TL/kg)	2,10	2,55	21,4
Gübre* Fiyatı (TL/kg)	0,71	1,01	42,3
Mazot Fiyatı (TL/lt)	4,69	5,78	23,2
Tohumluk Fiyatı (TL/kg)	3,20	4,52	41,3
1 kg çeltik ile alınabilecek girdi miktarı (kg)			
Çeltik/Gübre	2,72	2,36	-13,3
Çeltik+destek/Gübre	2,96	2,52	-14,6
Çeltik/Mazot	0,41	0,41	0,1
Çeltik+destek/Mazot	0,45	0,44	-1,5
Çeltik/Tohum	0,60	0,53	-12,7
Çeltik+destek/Tohum	0,66	0,56	-14,0

Kaynak: TEPGE hesaplamaları *Amonyum Sülfat %21

TÜRKİYE'DE TAHMİN (2019/20)

Türkiye'de 2019/20 sezonunda, 126 bin 419 ha alandan, 600 bin ton pirinç elde edildiği tahmin edilmektedir. Söz konusu sezonda nüfus artışı ve pandeminin yarattığı endişenin etkisiyle tüketimde artış yaşandığı tahmin edilmektedir. 2019/20 piyasa yılında çeltik ithalatının 178 bin tonu, yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ithalatının 114 bin tonu, kahverengi pirinç ithalatının ise 10 bin tonu aştığı düşünülmektedir. Aynı dönem için, çeltik üretici fiyatı ortalaması 3,53 TL/kg, pirinç tüketici fiyatı ortalaması ise 10,02 TL/kg'dır.

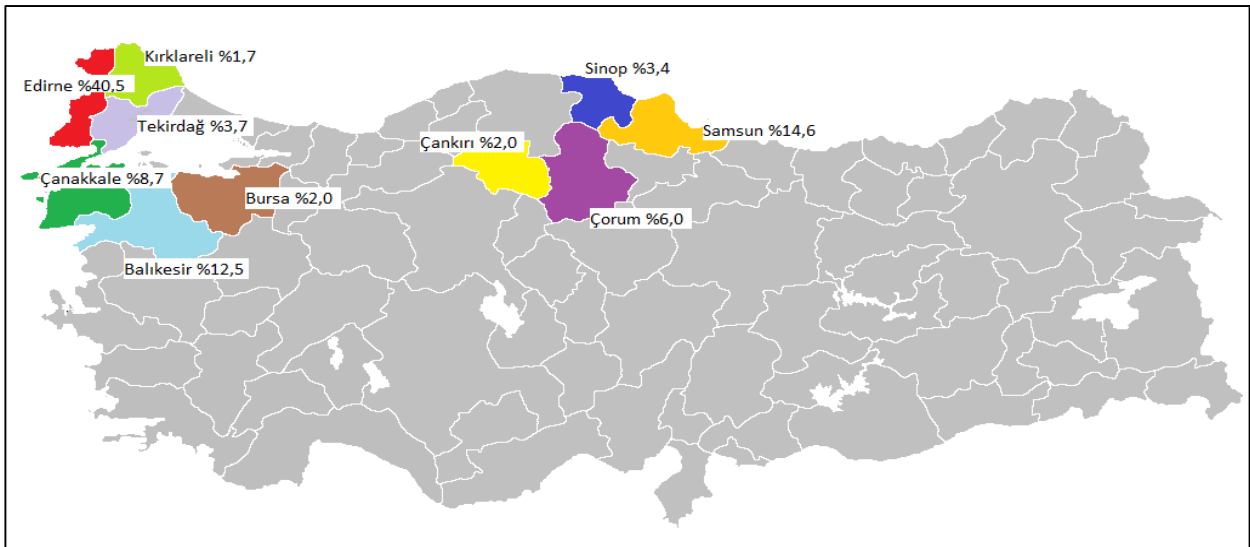
Üretim, Kullanım ve Stok Değişimi

TÜİK verilerine göre; 2018/19 sezonunda Türkiye'de pirinç arzı 945 bin 27 ton, toplam kullanım ise 1 milyon 9 bin 931 ton olarak gerçekleşmiştir (Ek Tablo 4). Sezon sonunda 64 bin 904 ton pirinç stok değişimi kayda geçmiş olup, söz konusu miktar 2019/20 sezonunda başlangıç stoklarına negatif olarak yansımıştır.

2019 yılı çeltik ekim döneminde uygun hava koşulları ve yağışların yeterli olması, 2019/20 sezonunda Türkiye çeltik üretiminde olumlu etki yaratmıştır. Türkiye'de çeltik üretiminin 126 bin 419 hektar alanda gerçekleştiği tahmin edilmektedir (Ek Tablo 6). Çeltik ekim döneminde su sıkıntısının olmaması ve iklim özelliklerinin olumlu seyretmesi, bir önceki sezona göre ekiliş alanlarında %5,2 oranında artış yaşanmasının başlıca nedenidir. Çeltik veriminin ise bir önceki sezona göre %1,2 artışla 791 kg/da olduğu düşünülmektedir (Ek Tablo 5). Çeltik ekilen alanlar ve çeltik

veriminde gerçekleşen artışlar sonucu 2019/20 sezonunda Türkiye'de çeltik üretiminin önceki döneme göre %6,4 artışla 1 milyon tona ulaştığı, %60 randımanla 600 bin ton pirinç elde edildiği tahmin edilmektedir (Ek Tablo 7).

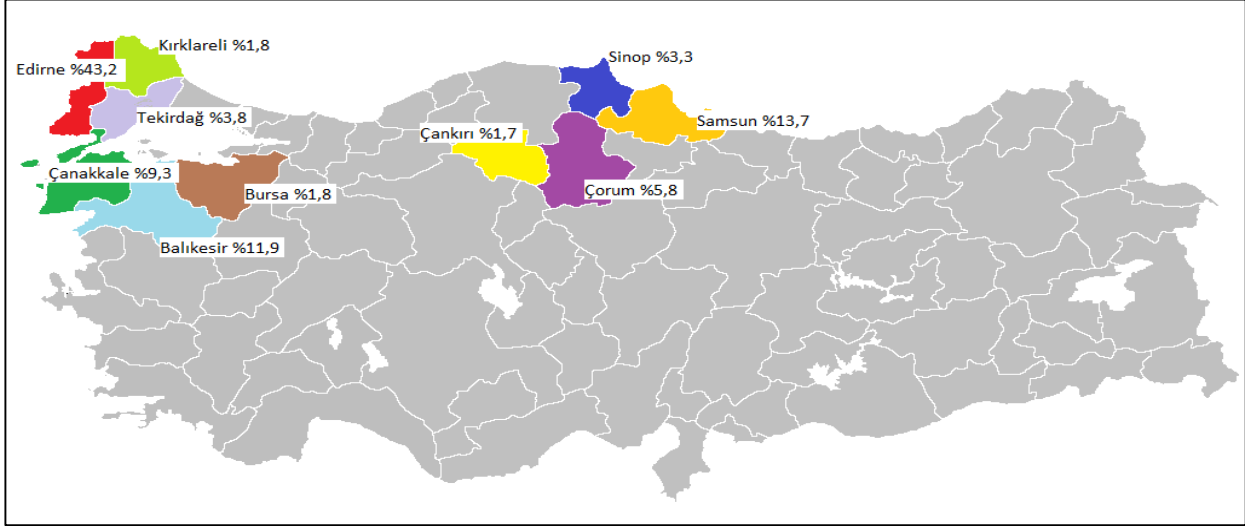
2019/20 sezonunda Türkiye'de çeltik ekili alanlarda ilk sıralarda yer alan iller Şekil 16'da gösterilmiştir. Çeltik tarımı yapılan alanlarda önceki yıllarda olduğu gibi Trakya lider konumdadır. Marmara Bölgesi'nin ve Karadeniz Bölgesi'nin çeltik tarım alanları açısından ön plana çıktığı görülmektedir (Ek Tablo 6). Edirne'de çeltik ekili alanlarda bir önceki sezona göre %5,5 artış gerçekleştiği ve Edirne'nin tek başına Türkiye çeltik tarım alanlarının %40'ından fazlasına sahip olduğu tahmin edilmektedir. Çeltik tarımında ön plana çıkan ilçeler sırasıyla İpsala, Meriç, Uzunköprü ve Keşan'dır. İpsala ilçesinin Türkiye'de çeltik ekili alanlar içerisindeki payı yaklaşık %17'dir.

Şekil 16. 2019/20 sezonunda Türkiye'de çeltik ekili alanlarda ön planda olan iller (%)

2019/20 sezonunda Türkiye çeltik üretiminde Edirne'nin, 431 bin 658 ton ile tek başına toplam üretimin %43,2'sini karşıladığı tahmin edilmektedir. Edirne'de önceki sezona göre tahmin edilen üretim artışı %5,1'dir. Edirne'nin üretimde ön plana çıkan ilçeleri sırasıyla İpsala, Meriç, Uzunköprü ve Keşan'dır. İpsala ilçesi Türkiye'de çeltik üretiminin %17,1'ini karşılamıştır. Çeltik üretiminde Edirne'yi 137

bin 69 tonla Samsun, 118 bin 620 tonla Balıkesir izlemektedir (Ek Tablo 7). Çeltik üretimi sıralamasında yer alan ilk on ilin, 2019/20 sezonunda toplam üretimin %94,6'sını oluşturduğu düşünülmektedir (Şekil 17). Bu iller arasında en yüksek çeltik verimi 844 kg/da ile Çanakkale'de elde edilmiş olup, Edirne 842 kg/da verim ile ikinci sırada yer almaktadır (Ek Tablo5).

Şekil 17. 2019/20 sezonunda Türkiye'de çeltik üretiminde ön planda olan iller (%)

Çeltik üreticilerine, 2019 yılında yayınlanan "Bitkisel Üretime Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ" kapsamında destekleme ödemesi yapılmıştır. Fark ödemesi desteği önceki yıllarda olduğu gibi 10 krş/kg verilmiştir. Bunun yanı sıra üreticiler, 62 TL/da mazot, 4 TL/da gübre desteği almışlardır. Çeltik üretiminde yurt içi sertifikalı tohum kullanan üreticilere 8 TL/da ödeme yapılmıştır. 2019/20 üretim sezonunda organik tarım kapsamında üretimi yapılan çeltik için destek miktarı, bireysel ürün sertifikası için 40 TL/da, üretici grubu üretim sertifikası için ise 20

TL/da'dır. İyi tarım uygulamaları destekleri çeltik üretiminde bireysel veya grup sertifikasyonu fark etmeksizin 10 TL/da olarak belirlenmiştir. Toprak analizi desteğinden ise 50 da üzeri arazi sahipleri her 50 da alan için 1 analiz olacak şekilde, analiz başına 40 TL olarak yararlanmışlardır. 5 yıllık süreç değerlendirildiğinde dekara verilen mazot desteği 2015 yılına kıyasla 2019 yılında 13 katına ulaşmıştır. 1 kg çeltik üretimi için verilen toplam destek miktarı 2019 yılında bir önceki yıla göre %16, 2015 yılına göre ise %52 artış göstermiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Türkiye'de beş yıllık süreçte çeltik üretiminde verilen destekler (TL/kg)

	Fark ödemesi	Mazot	Gübre	Sertifikalı tohum kullanım	Toprak analizi	Toplam
2015	0,100	0,006	0,008	0,010	0,003	0,128
2016	0,100		0,014	0,010	-	0,124
2017	0,100	0,044	0,005	0,010	0,001	0,159
2018	0,100	0,051	0,005	0,010	0,001	0,168
2019	0,100	0,078	0,005	0,010	0,001	0,195

Kaynak: TEPGE hesaplamaları

Türkiye’de pirinç tüketimi 2012/13 sezonundan bu yana sürekli artış eğilimi göstermiştir (Ek Tablo 4). 2019/20 sezonuna ait tüketim verileri henüz açıklanmamış olsa da, gerek nüfus artışı gerekse COVID-19 pandemisi nedeniyle, bir önceki sezona göre artış yaşandığı tahmin edilebilir. 2019 yılında Türkiye’de nüfus bir önceki yıla göre %1,4 artış göstererek 83,2 milyona ulaşmıştır. 11.03.2020 tarihinde Türkiye’de ilk COVID-19 vakasının tespitiyle yaşanan endişe, insanlarda gıda güvencesi kaygısının ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bu durumun sonucunda tüketicilerin özellikle depolanabilir kuru gıda alımlarına ağırlık vererek, genel anlamda tahıllar ve tahıl ürünlerinin tüketimlerinde artışa neden oldukları düşünülmektedir. Pirinç de kolay ve uzun süreli depolanabilen, besleyici tahıllar arasında yer aldığından bu dönemde tüketiminde artış yaşanan ürün grubu içerisinde değerlendirilebilmektedir.

2019 yılı ekim döneminde ekilen alanlarda yaşanan artış doğrultusunda tohumluk kullanımında artış söz konusudur. Rekor düzeyde gerçekleşen üretim için de, kayıpların bir önceki yıla göre artış gösterecek olması kaçınılmazdır. Tüm bu göstergeler 2019/20 sezonuna ait denge tablosunda toplam kullanım miktarının önceki yıllara kıyasla rekor düzeyde artış göstereceğini düşündürmektedir.

Dış Ticaret

2019 yılı sonunda ortaya çıkan ve 2020 yılı Mart ayında Türkiye’ye sıçrayan COVID-19 salgını gıda güvencesi konusunda tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de karar alma mekanizmalarını tedbirler almaya yöneltmiştir. Piyasalardaki belirsizlikler, lojistik kısıtlamaları, başlıca ithalatçı ülkelerin stokçu politikaları, ilerleyen vadede ürüne ulaşımında endişeleri tetiklemiş olduğundan mevcut şartlarda yapılabilecek dış alımlar teşvik edilmiştir. 2019/20 piyasa yılında rekor düzeyde üretim miktarına rağmen, 02/04/2020 tarihli ve 2349 sayılı “Çeltik İthalatında Tarife

Kontenjanı Uygulanması Hakkında Karar” uyarınca 100 bin ton çeltik ithalatı için %0 gümrük vergisi kontenjanı yürürlüğe konarak 31/06/2020 tarihine kadar uygulanmıştır. Bunun yanı sıra çeltik ithalatında Ticaret Bakanlığınca düzenlenen ithal lisansları da 30/06/2020 tarihine kadar geçerli sayılmıştır. TÜİK özel ticaret sistemi verilerine göre 2019/20 piyasa yılında en fazla çeltik ithalatının 2020 yılı Mart ve Haziran ayları arasında gerçekleştirildiği düşünülmektedir (Ek Tablo 12). Söz konusu piyasa yılında toplamda 178 bin 213 ton çeltik, 114 bin 351 ton yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ve 10 bin 63 ton kahverengi pirinç ithalatı gerçekleştirildiği tahmin edilmektedir (Ek Tablo 10).

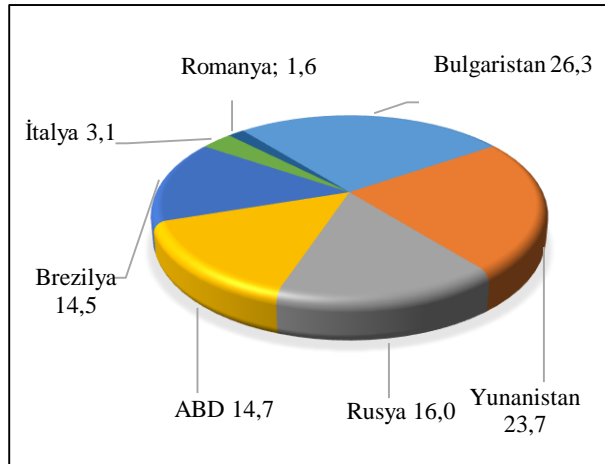
2014/15 piyasa yılı sonrası düşüş eğilimine geçen çeltik ithalatının 2019/20 piyasa yılında artış gösterdiği düşünülmektedir. Artış oranı bir önceki yıla göre %103,6 olmuştur. Pandemiye bağlı oluşturulan dış alım politikasının bu artışta büyük etkisi olduğu söylenebilir. Yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ve kahverengi pirinç ithalat miktarlarında ise önceki sezona göre azalma söz konusu olup, azalma oranları sırasıyla %12,7 ve %8,7’dir. 2019/20 piyasa yılında ABD doları cinsinden toplam ithalat değerinin bir önceki sezona kıyasla %20,4 oranında artış göstererek 154,2 milyon dolar olduğu tahmin edilmektedir (Ek Tablo 11).

TÜİK özel ticaret sistemi verilerine göre 2019/20 piyasa yılında yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ihracatının bir önceki yıla göre %32,2 oranında artarak 10 bin 500 ton olduğu tahmin edilmektedir. Aynı dönem çeltik ve kahverengi pirinç ihracatlarının yok denecek kadar az olduğu söylenebilir (Ek Tablo 8). ABD doları cinsinden toplam ihracat değerinin bir önceki sezona kıyasla %21,9 oranında artarak 14,9 milyon dolara ulaştığı düşünülmektedir (Ek Tablo 9).

Türkiye’de 2019/20 piyasa yılında gerçekleştirilen çeltik ve türevlerinin ABD

doları cinsinden dış ticaret değerleri toplamı ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Yunanistan'ın 29,1 milyon dolar ithalat değeriyle bir önceki yıl olduğu gibi ilk sırada yer aldığı düşünülmektedir. İkinci sırada 23,4 milyon dolar ile İtalya gelmektedir. Üçüncü sırada ise 20,9 milyon dolar ithalat değeriyle Bulgaristan yer almaktadır (Ek Tablo 13). İhracat değerleri açısından ön planda olan ülkelerin 3,3 milyon ABD Doları ile Birleşik Krallık ve 3,1 milyon ABD Doları ile İsrail olduğu tahmin edilmektedir (Ek Tablo 14).

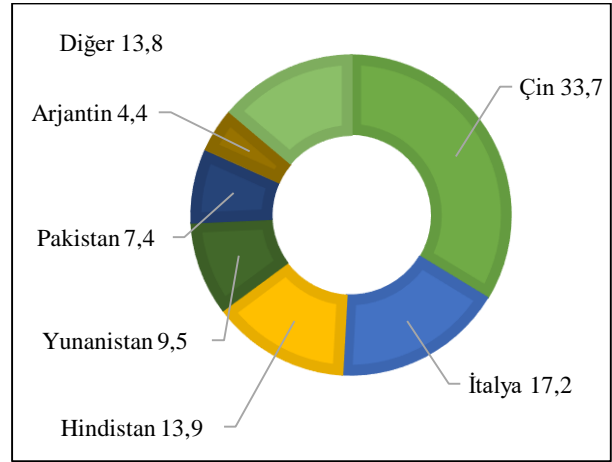
2019/20 piyasa yılında Türkiye çeltik ithalatında iki ülkenin ön plana çıktığı düşünülmektedir. İlk sırada 46 bin 874 ton ile Bulgaristan, ikinci sırada ise 42 bin 282 tonla Yunanistan yer almaktadır. Yunanistan'ı sırasıyla 28 bin 476 tonla Rusya Federasyonu, 26 bin 250 tonla ABD, 25 bin 927 tonla Brezilya izlemektedir (Ek Tablo 15). Kahverengi pirinç ithalatında ise Bulgaristan'dan 4 bin 232 ton, Romanya'dan ise 4 bin 46 ton alım yapılmıştır (Ek Tablo 16). Söz konusu sezon tahminlerinde Türkiye'nin çeltik ithalatı gerçekleştirdiği ülkelerin ihracat payları Şekil 18'de verilmiştir.

Şekil 18. 2019/20 sezonunda Türkiye'nin çeltik ithalat tahminlerinde ülke payları (%)

2019/20 piyasa yılında Çin'den 38 bin 506 ton yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ithalatı yapılmış olduğu tahmin edilmektedir. İthalatta lider konumda olan Çin'i, 19 bin 679 tonla İtalya, 15 bin 901 tonla Hindistan ve 10 bin 840 ton ithalatla Yunanistan izlemektedir (Ek Tablo

17). 2019/20 tahmini verilerine göre, Türkiye'nin yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ithalatını gerçekleştirdiği önemli ülkelerin payları Şekil 19'da verilmiştir.

Şekil 19. 2019/20 sezonunda Türkiye'nin yarı/tam değirmenden geçirilmiş pirinç ithalat tahminlerinde önemli ülke payları (%)

Çeltikten pirinç üretilirken elde edilen yan ürünler olan kepek, kavuz ve diğer kalıntılar ekonomik değere sahip olup çeşitli sanayi kollarında kullanılmak üzere ithal edilmektedirler. 2019 yılında (Ocak-Aralık) bu ürünlerin ithalat miktarlarının 88 bin 495 ton olduğu tahmin edilmektedir. Pirinçten elde edilen nişasta, un ve pirinç bazlı gıda mamullerinde ithalat miktarları ise yıldan yıla değişmekle birlikte yok denecek kadar azdır. Bu ürünlerden pirinç bazlı gıda maddelerinin ihracat miktarının ise 2018 yılına göre %21,2 artış göstererek 7 bin 657 tona ulaştığı düşünülmektedir (Ek Tablo 18).

Fiyatlar ve Parite

Türkiye'de 2019/20 sezonu çeltik hasadı 27 Ağustos tarihi itibarıyla başlayıp, 5 Kasım tamamlanmıştır. TMO tarafından 17 Eylül tarihinde çeltik alım fiyatları açıklanmıştır. 60 randıman Baldo için 3.800 TL/ton, Cammeo için 3.500 TL/ton, Osmancık için 3.050 TL/ton, Ronaldo ve Vasco için 2.900 TL/ton, Luna için ise 2.700 TL/ton fiyat belirlenmiş olup, 18 Eylül'de alımlara başlanmıştır. 2019/20 piyasa yılında ilk kez Lisanslı Depolar üzerinden elektronik ürün senedi (ELÜS) yoluyla çeltik alımı gerçekleştirilmiştir (TMO, 2020b).

TÜİK verilerine göre Türkiye’de Tarım ürünleri üretici fiyat endeksi 2019 yılı Eylül ayında bir önceki aya göre %1,59, bir önceki yılın aralık ayına göre %9,77, bir önceki yılın aynı aya göre %17,27, oniki aylık ortalamalara göre ise %22,53 artış göstererek 155,73 olmuştur. Tarım-ÜFE (2015=100) içerisinde, tarım ve avcılık ürünlerinin ağırlığı %95,4’tür. Bu grup içerisinde pirinç harici diğer tahıl, baklagil ve yağlı tohumlarda endeks bir önceki aya göre %1,26 artış göstererek 168,20; çeltik ise bir önceki aya göre %2,73 artış göstererek 184,09 değerine ulaşmıştır.

Türkiye’de 2018/19 sezonunda ortalama 2,89 TL/kg olan çeltik üretici fiyatının, 2019/20 sezon başlangıcı olan 2019 Eylül ayında 3,16 TL/kg’a ulaştığı tahmin edilmektedir. Ulaşılan bu değer bir önceki aya göre artış oranı %2,9 iken, bir önceki yılın aynı aya göre ise %22,5 artış söz konusudur. Sezon hasatı dolayısıyla arzın bol oluşu her ne kadar Ekim ayında fiyatlarda gerilemeye neden olmuş olsa da, ilerleyen aylarda üretici fiyatlarında artış trendi göze çarpmıştır. 2020 yılı Mart ayında yaklaşık %1 gerileyen üretici fiyatlarında, Nisan ayında %8,2 oranında bir sıçrama yaşanmıştır. Bu durum COVID-19 salgının Türkiye’de görülmesi sonrası piyasalarda yaşanan endişeyi yansıtmaktadır. Bu tarihten sonra yüksek düzeyini koruyan üretici fiyatları Ağustos ayında bir önceki yılın aynı aya göre %20,5 artışla sezonu 3,70 TL/kg ile kapatmıştır. Salgına karşı alınan tedbirler ve uygulanan politikaların yatıştırıcı etkisiyle fiyatlardaki sıçramanın sürekli olmasının önüne geçildiği düşünülebilir. 2019/20 piyasa yılında ortalama çeltik üretici fiyatının bir önceki sezona göre %22,2 artış göstererek 3,53 TL/kg’a ulaştığı tahmin edilmektedir (Ek Tablo 19).

Tüketici Fiyat Endeksi 2019 Eylül ayında bir önceki aya göre %0,99, bir önceki yılın aralık ayına göre %8,42, bir önceki yılın aynı aya göre %9,26, oniki aylık ortalamalara göre ise %18,27 artış göstermiştir. Ana harcama gruplarından gıda ve alkolsüz içeceklerin

TÜFE (2003=100) içerisindeki ağırlığı %23,29’dur. Bu grup içerisinde pirinç “ekmek ve diğer tahıllar” başlığı içerisinde değerlendirilmiş olup; söz konusu grupta endeks bir önceki aya göre %0,37, bir önceki yılın aralık ayına göre %11,83, bir önceki yılın aynı aya göre %17,24, oniki aylık ortalamalara göre ise %22,50 artış göstermiştir.

Türkiye’de 2018/19 sezonunda ortalama 9,08 TL/kg olan pirinç tüketici fiyatının, 2019 yılı Eylül ayında 9,50 TL/kg’a ulaştığı tahmin edilmektedir. Bu tarihten 2020 yılı Mart ayına kadar göze çarpan bir değişim gözlenmemekle birlikte, Mart ayında fiyatlar bir önceki aya göre %1,6 artış göstererek 9,86 TL/kg olmuştur (Ek Tablo 19). Üretici fiyatlarında olduğu gibi tüketici fiyatlarında da sezondaki en büyük değişim Nisan ayı ve sonrasında gerçekleşmiştir. Nisan-Haziran ayları arası fiyatlardaki artış oranlarının sırasıyla %3,8, %3,0 ve %2,5 olduğu tahmin edilmektedir. Temmuz ayı itibarıyla fiyatların stabil bir hal alması, salgına karşı alınan önlemlerin, yeni sezonda piyasada pirinç arzına dair endişeleri azaltması ile açıklanabilir. 2019/20 sezonu sonunda ortalama pirinç tüketici fiyatının bir önceki sezona kıyasla %10,4 artış göstererek 10,02 TL/kg’a ulaştığı tahmin edilmektedir (Ek Tablo 19).

2019 yılında (Ocak-Aralık) çeltik üretici fiyatında ve kilograma verilen toplam destek miktarlarında gerçekleşen artış oranı, çeltik üretiminde kullanılan tüm girdilerin fiyatlarındaki artış oranlarından yüksek olmuştur. Bu durumun, tüm çeltik girdi paritelerinde bir önceki yıla göre belirli oranlarda artışa neden olduğu tahmin edilmektedir. Destekler hariç; çeltik/gübre, çeltik/mazot ve çeltik/tohum paritelerinde tahmin edilen artış oranları sırasıyla %6,8, %16 ve %5,2 iken; destekler dahil paritelerdeki artış oranlarının sırasıyla %6,2, %15,3 ve %4,6 olduğu düşünülmektedir (TEPGE, 2020).

TÜRKİYE'DE ÖNGÖRÜ (2020/21)

Tarım ve Orman Bakanlığı'nın aldığı önlemlerle, pandemi döneminde çeltik üretiminde öngörülen tehditlerin aşılmasıyla pandeminin neden olduğu kısıtlamaların en yoğun yaşandığı ilkbahar aylarında çeltik ekimlerinin önündeki engeller kaldırılmıştır. Uygun hava koşulları ve sulama imkânlarının yeterli olmasının 2020/21 sezonunda Türkiye çeltik üretiminde olumlu etki yaratması beklenmektedir. TÜİK tarafından yayınlanan Bitkisel Üretim Tahminlerine göre, 2020 yılında Türkiye'de çeltik üretiminin 980 bin ton olacağı öngörülmektedir.

Üretim ve Fiyatlar

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de 2020 yılı üretim dönemi, COVID-19 pandemisinin gölgesinde başlamıştır. Üretim dönemi başlangıcında Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından, tarımsal üretimin devamlılığı için gerekli olan tedbirler alınmıştır. Bitkisel üretim faaliyetlerinin gereği olarak ekim, dikim, gübreleme, sulama, ilaçlama, çapalama, bakım vb. faaliyetlerine kesintisiz devam edilmesi; çiftçilerin veya tarım işçilerinin, işletmelere alınan tedbirler çerçevesinde kolaylıkla erişimlerine yönelik çalışmaların yürütülmesi; gübre, tohum, ilaç vb. tarımsal girdilere erişim veya dağıtımın herhangi bir aksaklığa meydan vermeyecek şekilde planlanması; kullanımı artan gübrelerin sevk ve tedarikinde sorun yaşanmaması için gübre bayilerinde etkin stok kontrolü ve denetimlerinin yapılması; tarım işçilerinin hijyen ve koruyucu malzemelere erişiminde aksaklık yaşanmaması; mevsimlik tarım işçilerinin faaliyetlerine devam edecek şekilde nakilleri ve barınma koşullarının düzenlenmesi ile hasat edilen ürünlerin aşırı fiyat artışlarına izin vermeyecek şekilde pazara arzını sağlayacak tedbirler alınması, bu tedbirlerden bazılarıdır. Bu tedbirler sayesinde tarımsal faaliyetlerin kesintisiz olarak devam etmesi sağlanmış, gerek üreticilerin ve gerekse tüketicilerin mağduriyetinin önüne geçilmiştir.

Türkiye'de 2020 yılı üretim dönemi, tarımsal faaliyetlerin aksamaması ve üreticilerin olumsuzluk yaşamaması için Tarım ve Orman Bakanlığı gerekli adımları atmıştır. Üreticilere

verilen tüm tarımsal desteklerin toplamı bir önceki yıla kıyasla %36,7 artırılmış olup yaklaşık 22 milyar TL ile tarihi bir rekora imza atılmıştır. Pandemi sürecinde üreticilerin Mayıs ve Haziran aylarında vadesi dolan Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatiflerine olan hazine destekli kredi geri ödemeleri faizsiz olarak 6 ay süresince ertelenmiştir (TOB, 2020).

Türkiye'de 2020/21 sezonunun çeltik ekimleri COVID-19 tedbirleri doğrultusunda 2020 yılının Mayıs ayında başlamıştır. Bitkisel Üretim Geliştirilmesi Programı kapsamında 21 ilde belirlenen 7 üründe üretim için kullanılacak tohumların %75'i üreticilere hibe edilmiştir. Bu kapsamda Samsun'da üreticilere %75 hibeli çeltik tohumu dağıtımı gerçekleştirilmiştir.

Tarım ve Orman Bakanlığı'nın aldığı önlemlerle, pandemi döneminde çeltik üretiminde öngörülen tehditlerin aşılmasıyla pandeminin neden olduğu kısıtlamaların en yoğun yaşandığı ilkbahar aylarında çeltik ekimlerinin önündeki engeller kaldırılmıştır (Tablo 8). Bununla birlikte, uygun hava koşulları ve sulama imkânlarının yeterli olmasının 2020/21 sezonunda Türkiye çeltik üretiminde olumlu etki yaratması beklenmektedir. TÜİK tarafından yayınlanan Bitkisel Üretim Tahminlerine göre, 2020 yılında Türkiye'de çeltik üretiminin 980 bin ton olacağı öngörülmektedir.

Tablo 8. Türkiye’de pandemi başlangıcında 2020/21 çeltik üretiminde öngörülen güçlü-zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler*

<p>Güçlü yönler;</p> <ul style="list-style-type: none"> - İklim ve toprak yapısı elverişliliği - Çeltik tarımı yapılan arazinin çoğunlukla diğer bitkisel ürünler için elverişli olmaması - Çeltik veriminin dünya ortalamasının üzerinde olması - Çeltik işleme fabrikalarının birden fazla bölgede faaliyet gösteriyor oluşu - Çeltik fabrikalarının işleme kapasitelerinin yüksek oluşu 	<p>Zayıf yönler;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Türk lirasının ABD doları karşısında değerinin düşük olması - Yeterlilik derecesinin düşük olması sonucu dışa bağımlılık - Sulama sorunları
<p>Fırsatlar;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bilimsel temeli olmaksızın hayvanların virüsün ev sahibi olabileceği korkusunun sonucu olarak et tüketiminde ve olası fiyat artışlarına bağlı yüksek değer kazanacağı düşünülen meyve sebze ürünlerinin tüketiminde beklenen büyük düşüş ihtimali sonucu pirinç talebinin artış eğilimi göstermesi - Yerli pirincin ithal pirince göre yurtiçinde daha çok tercih edilmesi - Bakanlık tarafından verilen desteklerin önceki yıllara kıyasla artış göstermesi 	<p>Tehditler;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Üretimde düşüş olasılığı - Kapasite kullanımında azalma - Gıda tedarik zincirinin bozulması - İşgücünde azalma - Çiftçilerin girdi ve çıktıya erişimini engelleyecek ulaşım kısıtlamaları ve karantina önlemleri

*Tablo oluşturulurken araştırma bulgularından faydalanılan makale; (Çelik ve Emeksiz, 2019)

Türkiye’de çeltik hasatı, 2020 yılı Eylül ayı ilk haftası itibariyle Çanakkale’de başlamıştır. Edirne’de ise yağışlardan dolayı ekimi geciken çeltiğin hasadının Eylül ayının ikinci yarısı itibariyle başlayıp Ekim ayı içerisinde tamamlanması beklenmektedir.

2020/21 piyasa yılında üreticinin önündeki belirsizlikleri gidermek açısından bir önceki yıl olduğu gibi TMO hububatlar için alım fiyatlarını hasat öncesinde, 3 Eylül 2020 tarihinde açıklamıştır. Son yıllarda üretiminde çeşit sayısının artmasıyla birlikte kaliteli üretimin teşvik edilebilmesi ve çeşitlerin korunması bakımından önceki yıllardan farklı olarak 2020 çeltik alım baremine çeşitlerin özelliklerine göre ortalama randıman değerleri ve pirinç bin tane ağırlıkları da eklenmiştir. 2020 yılı için 55 randımanlı Baldo çeşidi çeltik alım fiyatı; 4.500 TL/ton, 60 randımanlı Osmancık çeşidi çeltik alım fiyatı; 3.600 TL/ton, 65 randımanlı Luna çeşidi çeltik alım fiyatı ise 3.200 TL/ton olarak belirlenmiştir (TMO, 2020c).

2020 Eylül ayında 3,93 TL/kg olan çeltik üretici fiyatında, bir önceki aya göre %6,25, bir önceki yılın aynı ayına göre ise %24,56 oranında artış söz konusudur. 2020 yılı ilk dokuz ay ortalama üretici fiyatı 3,72 TL/kg olup, bir önceki yılın aynı aylarına göre % 23,18 artış gözlenmiştir. 2020 Eylül ayında pirinç tüketici fiyatı ise 10,83 TL/kg’dır. Tüketici fiyatı bir önceki aya göre kayda değer bir değişim göstermezken, bir önceki yılın aynı ayına göre %13,95 oranında artmıştır. 2020 yılı ilk dokuz ay ortalama tüketici fiyatı 10,35 TL/kg olup, bir önceki yılın aynı aylarına göre % 13,86 artış söz konusudur. ABD Doları’nın Türk Lirası karşısında kazandığı değer arttıkça mazot ve gübre gibi girdi fiyatlarının da artış göstermesi karşısında üretici ve tüketici fiyatlarında artış eğiliminin devam edeceği düşünülmektedir.

ULUSLARARASI VERİ TABANLARINA GÖRE TÜRKİYE TAHMİN VE ÖNGÖRÜLERİ

Türkiye pirinç verilerinde 2019/20 sezonuna ait tahminler ve 2020/21 sezonuna ait öngörüler uluslararası kaynaklarda farklılık göstermektedir. 2020/21 sezonunda Türkiye pirinç arzında FAO, IGC ve USDA verilerine göre sırasıyla bir önceki sezona göre %1,7, %0,8 ve %1,5 oranında azalma öngörülmektedir. Tüketim verilerinde ise söz konusu sezonda öngörülen artış oranları aynı kaynaklarda sırasıyla %1,4, %1,0 ve %0,6'dır. Ticaret verilerinde ise veri tabanlarına göre artış/azalış durumları ve oranları farklılık göstermektedir.

Üretim, Kullanım ve Stok Değişimi

Tarım piyasalarındaki gelişmeler her ülkenin ulusal veri tabanlarından takip edilebildiği gibi, uluslararası verileri depolayan, yorumlayan ve raporlayan kuruluşlardan da izlenebilmektedir. Uluslararası veri tabanlarında Türkiye tarımına ait çeşitli istatistiklere yer verilmektedir. Bu veriler çoğu zaman TÜİK verileri ile farklılık göstermekte olup, Türkiye tarımsal verilerinde TÜİK, geçerli tek resmi veri kaynağıdır.

FAO Tarım Piyasaları Bilgi Sistemi (AMIS) tarafından her ay dört ürüne (buğday, mısır, pirinç ve soya fasulyesi) ait tahmin ve öngörülerin yer aldığı rapor yayımlanmaktadır. Sistem, bu tahmin ve öngörülerini dinamik olarak ülkeler bazında da incelenebilmeye olanak sağlamakta olup, Türkiye'ye ait veriler Tablo 9'da görülebilmektedir.

Tablo 9. FAO-AMIS Türkiye verileri

(bin ton)	2019/20 (Tahmin)	2020/21 (Öngörü)	Değişim %*
Başlangıç stokları	60	110	100,00
Üretim	600	580	-3,50
İthalat	280	230	-17,86
Toplam arz=	940	920	-1,71
Toplam kullanım			
İhracat	20	30	13,64
Yurtiçi tüketim	800	810	1,37
Yılsonu stokları	60	80	-27,27

Kaynak: FAO-AMIS (Erişim Tarihi:15.10.2020) *Değişim oranı AMIS tarafından hesaplanan orandır.

Tarım piyasalarında mevcut durumun yanı sıra tahmin ve öngörülere yer veren bir diğer uluslararası veri kaynağı Uluslararası Hububat Konseyi (IGC)'dir. IGC'nin ülkelere dair yaptığı denge tahminlerine FAO-AMIS

sayfasından ulaşılabilmektedir. Sistemde Türkiye'ye ait tahmin ve öngörüler Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. IGC Türkiye verileri

(bin ton)	2019/20 (Tahmin)	2020/21 (Öngörü)	Değişim %*
Başlangıç stokları	220	220	0,00
Üretim	600	590	-1,67
İthalat	450	450	0,00
Toplam arz	1.270	1.260	-0,79
Toplam kullanım	1.250	1.230	-1,60
İhracat	0	0	0,00
Yurtiçi tüketim	1.030	1.040	0,97
Yılsonu stokları	220	190	13,64

Kaynak: FAO-AMIS (Erişim Tarihi:15.10.2020) *Değişim oranı AMIS tarafından hesaplanan orandır.

USDA verilerine göre Türkiye'de tahmin ve öngörüler ile iki sezon arası değişim oranı ise Tablo 11'de görülmektedir.

Tablo 11. USDA Türkiye verileri

(bin ton)	2019/20 (Tahmin)	2020/21 (Öngörü)	Değişim %
Başlangıç stokları	87	112	28,74
Üretim	610	591	-3,11
İthalat	250	230	-8,00
Toplam arz=	947	933	-1,48
Toplam kullanım			
İhracat	25	25	0,00
Yurtiçi tüketim	810	815	0,62
Yılsonu stokları	112	93	-16,96

Kaynak: USDA (Erişim Tarihi:15.10.2020)

Her üç kaynağa göre de Türkiye'de 2020/21 dönemi pirinç üretiminde ve toplam arzında bir önceki sezona göre farklı oranlarda azalan, yurtiçi tüketimde ise yine farklı oranlarda artan öngörüler söz konusudur.

TÜRKİYE'DE ÇELTİK TARIMI, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Türkiye, çeltik üretimi açısından çok uygun iklim şartlarına sahiptir. Sulama suyu problemleri çeltik tarımını kısıtlayan en önemli unsurdur. İnşası devam eden Hamzadere ve Çakmak Barajları ile çeltik üretiminin temel sorunu olan sulama sorununa büyük ölçüde çözüm getirilecek olunması, gelecek sezonlar için üretimde gerçekleşecek artışın göstergesidir. Türkiye'de çeltik tarımı 3039 sayılı Çeltik Ekimi Kanunu doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Günümüz ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalan Kanun'un ihtiyaçlar doğrultusunda revize edilmesi gerekmektedir.

Türkiye, çeltik üretimi açısından çok uygun iklim şartlarına sahiptir. Yıllara göre değişiklik göstermekle birlikte sulama suyu problemleri çeltik üreticileri için büyük sorun teşkil etmekte ve çeltik tarımını kısıtlayan en önemli unsur haline gelmektedir. Özellikle kış aylarında yağışların yetersiz olması, çeltik ekiliş alanlarında daralmalara neden olabilmektedir. Çeltik üretiminde en yüksek ekiliş ve verime sahip olan Marmara Bölgesi'nde lazerle tarla tesviyesi ve kurutma makineleri ile kurutma ve mekanizasyon gibi çeşitli gelişmiş üretim teknolojileri yoğun olarak kullanılmasına rağmen su yetersizliği halen üretim artışının önünde büyük bir sorundur. Bu sebeple, baraj sularının etkin kullanımı ve mevcut suyun ekiliş alanlarına dağıtımını konusunda geliştirilecek strateji, doğru planlama ile su israfının önüne geçilmesi açısından önem arz etmektedir.

Çeltik arazilerinde sulama suyu problemlerinin çözülmesinde belirleyici rol oynayan çeltik komisyonlarının, konu ile ilgili yapılacak yasal düzenlemelerde yer almaları üretim açısından fayda sağlayacak unsurlardandır. Çeltik komisyonlarında Devlet Su İşleri Müdürlüğü temsilcileri, sivil toplum örgütleri ve sulama kooperatiflerinin temsilcilerine "Çeltik Ekimi Kanunu Tasarısında" yer verilmiş olup, sorunun çözümü için yasal düzenlemenin tamamlanması önem arz etmektedir. Türkiye çeltik üretiminde ilk sırada yer alan Edirne'nin İpsala ilçesinde inşa edilen Hamzadere Barajı sulama projesi çerçevesinde Edirne'ye bağlı Keşan, İpsala ve Enez ilçeleri, Yenikarpuzlu

Beldesi ve 28 adet köy bulunmakta olup, bu yerleşim yerlerinde toplam 273 bin 350 dekar tarım arazisinin sulanması sağlanacaktır. İnşaatına 2013 yılında başlanan projenin %75'i tamamlanmış olup, 116 bin 570 dekar tarım alanı sulamaya hazır hale getirilmiştir. Yapımına 2008 yılında başlanmış olan ve Trakya'nın GAP'ı olarak anılan 164 bin 530 dekar sulama alanına sahip Çakmak Barajı Sulaması inşaatında ise 2020 yılı başı itibariyle %8'lik gerçekleşme sağlanmıştır. Tüm sulama tesisi projelerinin inşaat çalışmaları tamamlandığı zaman 366 bin 940 dekar arazi daha sulamaya açılacaktır. Bu projeler ile çeltik üretiminin temel sorunu olan sulama sorununa büyük ölçüde çözüm getirilecek olunması, gelecek sezonlar için üretimde gerçekleşecek artışın göstergesidir.

Çeltik, tarımı tamamen su ile kaplı arazilerde gerçekleşen bir bitki olduğu için, tuzlu toprakları sürekli yıkanma nedeniyle ıslah etme özelliği taşımaktadır. Ancak üst üste 4-5 yıl çeltik tarımı yapılırsa özellikle taban suyu yüksek yerlerde toprakta daha fazla bir tuzluluk oluşturmakta ve o tarlada çeltikten başka bir ürünün tarımının yapılması zorlaşmaktadır. Bunun yanı sıra çeltik tarımı yapılan arazilerin birçoğu kış aylarında nehir taşkınlarının yaşandığı alanlarda bulunmaktadır. Taşkın tehlikesi yaşanan arazi münavebeye uygun olmadığı için, 30-40 yıl gibi uzun süreyle çeltik ekimi yapılan alanlarda toprak yapısının bozulması durumu ve verim kaybı söz konusudur. Toprak yapısının düzeltilmesi için, toprak analizleri yapılarak, toprağın organik

madde ihtiyacının karşılanmasına yönelik uygulamalara ağırlık verilmelidir. Bu bağlamda organik madde içerikli gübre veya doğrudan organik madde kullanan üreticileri teşvik etmeye ve desteklemeye yönelik düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Çeltik üreticilerine verilen desteklerin çiftçi mağduriyetini önleyecek şekilde, üretim maliyetleri göz önünde bulundurularak hazırlanması üretim artışına katkı sağlayacaktır.

Çeltik üreticisinin tarımsal arazi yapısı kozmopolit bir yapı göstermektedir. Toplam ekilebilir tarım arazilerinin büyük bölümü tapulu olmasına karşın, hazine ve orman arazilerinin payını da göz ardı etmemek gerekmektedir. Bu durum önceki yıllarda ruhsatlandırma sisteminin, gerçek ekim alanlarının belirlenmesi konusunda yetersiz kalması ile sonuçlanmıştır. Ruhsatsız ekim alanlarında dekar başına kesilen cezaların arttırılması da sorunun çözümü olamamıştır.

Üreticilerin arazi sorunları çözüme ulaştırmak amacıyla, TC Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından tarımsal üretim amacıyla kullanılan hazine arazilerine yeni bir düzenleme getirilmiştir. Bu düzenleme ile 31 Aralık 2017 tarihinden önce en az 3 yıl süreyle hazine arazilerinde tarım yapanlara, arazi kullanım karşılığında ecrimisil bedelinin yarısını hasat döneminin sonunda ödeyerek 10 yıllık kira sözleşmesi imzalamaya hakkı tanınmıştır. Bu kişiler sözleşmenin üzerinden geçen onuncu yılın sonunda ise tarımsal üretim yapılan toprakların mülkiyet hakkına sahip olabileceklerdir. Söz konusu düzenleme ile hazine arazilerinde çeltik ekim ruhsat bedelini ödeyerek üretim gerçekleştiren fakat ÇKS kaydı yaptıramadıkları arazi için desteklemelerden faydalanamayan çeltik üreticilerinin uğradıkları mağduriyeti gidereceğinden, ilerleyen zamanda üretim artışına sebebiyet verecek olması muhtemeldir.

Türkiye’de çeltik tarımı 11/06/1936 tarihli ve 3039 sayılı “Çeltik Ekimi Kanunu” doğrultusunda il ve ilçelerde oluşturulan çeltik komisyonlarının izni ile gerçekleştirilmektedir. Çeltik ekimi katı ruhsat kurallarına bağlı olup, bu da çeltik tarımının sınırlı alanlarda yapılmasına neden olmaktadır. Dönemin şartlarına bağlı olarak sıtma hastalığına karşı önlem oluşturmak ve sulama suyunun dağıtım önceliği ile çıkarılan 3039 sayılı Çeltik Ekimi Kanunu günümüz ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Sıtma hastalığı bugünün koşullarında tehdit oluşturmazken hükümlerinin hala ortada oluşu, uygulamada önemli sorunlar doğurmaktadır.

Mevcut uygulama içerisinde yer alan su planlaması, dağıtım ve drenaja dair konular, çeltik üretimi yapmak isteyen çiftçilere zorluklar çıkarmakta olup, daha basit hale indirilmesi gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda, 2007 yılında “Çeltik Ekimi Kanunu Tasarısı” hazırlanmıştır. Söz konusu kanun tasarısı ile zaman içerisinde tarım politikalarında ve tarım teknolojilerinde yaşanan değişiklikler doğrultusunda, mevcut Kanunun yürürlükten kaldırılarak güncel bir yasal düzenleme yapılması hedeflenmiş, fakat tasarısı yasalaşmamıştır.

3039 sayılı Kanun’un eksikliklerinden bir tanesi, çeltik komisyonlarında üye olarak sulama ile ilgili Devlet Su İşleri Müdürlüğü temsilcileri, sivil toplum örgütleri ve sulama kooperatiflerinin temsilcilerine yer verilmemesidir. Yapılacak yasal düzenlemelerle bu eksikliğin giderilmesi, çeltik arazilerinde bazı dönemlerde ortaya çıkan sulama suyu problemlerinin çözülmesinde ve üretim artışında fayda sağlayacak unsurlardandır.

Çeltik yanıklık hastalığı, kök boğazı çürüklüğü ve helminthosporium zaman zaman Marmara Bölgesi ve Karadeniz Bölgesinde önemli ürün kayıplarına neden olabilmekte, bunlarla birlikte yabancı ot kontrolünde belli sıkıntılar

yaşanabilmektedir. Bu hastalıklarla ve zararlılarla en uygun mücadele yöntemi dayanıklı çeşit ıslahı olup, bu yönde çalışmalara ağırlık vermek gerekmektedir.

Pirincin işlenmesi ve muhafazası bakımından çeltik standardının sağlanması önemli bir unsurdur. Eski teknolojilerle ve geleneksel yöntemlerle yapılan kurutma işlemi ürün nemini istenilen düzeye düşüremediğinden aflatoksin oluşumu ve buna bağlı ürün kayıpları özellikle Karadeniz ve Orta Anadolu Bölgelerinde sorun yaşanmasına sebep olabilmektedir. Üreticilerin modern kurutma ünitelerine yönlendirilmeleri ve sahip olmaları için çeşitli desteklerden yararlandırılmaları sorunun çözümü için etkili olabilecek yöntemlerdendir. Ayrıca Lisanslı depoculuk sisteminin yaygınlaşması, ürünün sağlıklı koşullarda muhafazasına olanak sağlayarak kayıpların önlenmesinde etkili olacak uygulamalardandır.

Sektörde piyasa denetiminin sıklaştırılması ve daha bilinçli yapılması haksız rekabetin önlenmesi ve tüketicinin korunması açısından önemlidir. Dökme satışlar ve pazarlarda yapılan satışların engellenmesi hem gıda güvenliği ve rekabetin eşit koşullarda yapılmasını sağlayacak hem de vergi kaybı önleyecek önlemlerdendir.

Türkiye geneline bakıldığında, çeltik fabrikalarının kurulu kapasitelerinin ihtiyacın çok üzerinde olduğu görülmektedir. Alınacak önlemlerle üretim artışının da sağlanması durumunda kurulu fabrikaların yüksek kapasitelerde çalışması mümkün kılınabilecektir. Bu durum kapasite kullanımı ve istihdam artışı açısından önemlidir. Çeltik işleme tesislerinin üretim bölgelerine ve limanlara çok yakın olması, transit ticaret ve ihracat açısından önemli bir fırsattır.

Tüm bunların yanı sıra konu ile ilgili yapılacak ileriye dönük çalışmaların Ulusal Hububat Konseyi, Pirinç Değirmencileri Derneği, Bölge

Ticaret Borsalarının katılımıyla gerçekleştirilmesi sektörün gelişmesi bakımından fayda sağlayacaktır.

EK TABLOLAR

Ek Tablo 1. Dünya pirinç verileri*

		2017/18	2018/19	2019/20	2020/21			2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Ekilen alan (bin hektar)	Hindistan	43.774	44.160	43.780	44.500	Yurtiçi tüketim (bin ton)	Çin	142.509	142.920	145.030	146.300
	Çin	30.747	30.189	29.690	29.800		Hindistan	98.669	99.160	102.126	104.000
	Bangladeş	11.272	11.770	11.830	11.800		Bangladeş	35.200	35.400	35.800	36.100
	Endonezya	12.250	11.500	11.200	11.500		Endonezya	37.000	36.300	35.500	35.400
	Tayland	10.756	10.830	9.890	10.300		Vietnam	21.500	21.200	21.100	21.200
	Diğer	54.113	54.029	54.096	54.465		Diğer	145.853	149.024	149.329	151.132
	Dünya	162.912	162.478	160.486	162.365		Dünya	480.731	484.004	488.885	494.132
Başlangıç stokları (bin ton)	Çin	98.500	109.000	115.000	116.500	İhracat (bin ton)	Hindistan	12.041	10.420	10.800	12.000
	Hindistan	20.550	22.600	29.500	35.000		Tayland	11.056	7.562	6.500	7.500
	Tayland	4.238	3.009	4.537	4.442		Vietnam	6.590	6.581	6.600	6.300
	Filipinler	2.003	2.288	3.520	3.597		Pakistan	4.011	4.493	4.400	4.300
	Endonezya	3.215	5.563	4.061	3.109		ABD	2.763	2.971	2.990	3.143
	Diğer	21.869	21.711	20.263	19.027		Diğer	10.756	11.697	11.053	11.254
	Dünya	150.375	164.171	176.881	181.675		Dünya	47.217	43.724	42.343	44.497
Üretim (bin ton)	Çin	148.873	148.490	146.730	147.000	Son stoklar (bin ton)	Çin	109.000	115.000	116.500	116.500
	Hindistan	112.760	116.480	118.426	119.000		Hindistan	22.600	29.500	35.000	38.000
	Bangladeş	32.650	34.909	35.850	35.997		Tayland	3.009	4.537	4.442	4.242
	Endonezya	37.000	34.200	34.000	34.900		Filipinler	2.288	3.520	3.597	3.197
	Vietnam	27.657	27.344	27.150	27.000		Endonezya	5.563	4.061	3.109	3.107
	Diğer	135.904	135.255	133.778	135.680		Diğer	21.711	10.263	19.027	19.786
	Dünya	494.844	496.678	495.934	499.577		Dünya	164.171	176.881	181.675	184.832
İthalat (bin ton)	Filipinler	1.300	3.600	2.450	3.000	Verim (ton/hektar)	Avustralya	10,41	8,38	10,80	10,43
	AB	2.007	2.150	2.300	2.350		Türkiye	7,84	9,10	9,10	9,09
	Çin	5.500	3.200	2.400	2.200		Uruguay	8,50	8,20	8,64	8,66
	Suudi Arabistan	1.290	1.425	1.300	1.300		ABD	8,41	8,62	8,38	8,44
	Fildişi Sahili	1.370	1.350	1.000	1.200		Mısır	8,18	8,78	8,20	8,20
	İran	1.200	1.300	1.000	1.200		Fas	7,75	8,50	8,63	8,13
	Nijerya	2.000	1.900	1.000	1.200		Peru	7,20	8,12	7,57	7,63
	Diğer	32.233	28.835	28.638	29.759		Çin	6,92	7,03	7,06	7,05
	Dünya	46.900	43.760	40.088	42.209		Dünya	4,53	4,56	4,61	4,59
	Toplam arz (bin ton)	Çin	252.873	260.690	264.130		265.700	Toplam kullanım (bin ton)	Çin	252.873	260.690
Hindistan		133.310	139.080	147.926	154.000	Hindistan	133.310		139.080	147.926	154.000
Endonezya		42.565	40.363	38.611	38.509	Endonezya	42.565		40.363	38.611	38.509
Bangladeş		36.704	36.809	37.285	37.578	Bangladeş	36.704		36.809	37.285	37.578
Vietnam		29.124	28.878	28.647	28.347	Vietnam	29.124		28.878	28.647	28.347
Diğer		197.543	198.789	196.304	199.327	Diğer	197.543		198.789	196.304	199.327
Dünya		692.119	704.609	712.903	723.461	Dünya	692.119		704.609	712.903	723.461

Kaynak: USDA-WASDE; 11 Eylül 2020 *2019/20 verileri tahmin; 2020/21 verileri öngörü

Ek Tablo 2. FAO pirinç fiyatları endeksi (2014-2016=100)

Piyasa Yılları		Tüm pirinç	Indica	Aromatic	Japonica	Glütenli
2015		96,3	96,6	93,8	101,6	96,4
2016		91,4	95,7	77,0	79,2	101,8
2017		99,0	100,4	100,7	80,4	88,4
2018		106,3	107,7	108,1	90,7	89,1
2019		101,5	100,6	106,0	80,4	124,3
2019	Ağustos	104,1	101,6	111,0	78,7	153,5
	Eylül	104,2	101,3	112,3	79,3	153,3
	Ekim	104,0	101,6	110,1	80,4	154,3
	Kasım	102,5	100,8	106,5	80,7	145,1
	Aralık	101,9	101,0	103,1	82,5	141,0
2020	Ocak	103,4	103,6	100,1	84,8	144,4
	Şubat	104,2	105,8	97,1	85,8	136,9
	Mart	106,4	109,8	94,5	88,1	128,4
	Nisan	114,7	119,5	99,5	93,2	132,1
	Mayıs	115,8	119,6	104,4	93,5	134,0
	Haziran	114,4	118,4	102,0	92,6	133,2
	Temmuz	110,3	115,0	94,6	92,6	126,1
	Ağustos	113,2	117,5	99,9	92,5	128,0
	Eylül	111,6	116,4	97,5	90,0	122,7
Ocak-Ağustos	2019	100,7	100,3	105,0	80,3	112,2
Ortalaması	2020	110,3	113,6	99,0	90,4	132,9
	Değişim (%)	9,5	13,3	-5,7	12,6	18,4
Ocak-Eylül	2019	101,1	100,5	105,8	80,2	116,8
Ortalaması	2020	110,4	114,0	98,9	90,4	131,8
	Değişim (%)	9,2	13,4	-6,5	12,7	12,8

Kaynak: FAO (Erişim tarihi: 07.10.2020;13.10.2020)

Ek Tablo 3. Seçili çeşitlerde uluslararası pirinç fiyatları (\$/ton)

Piyasa Yılları		Hindistan %100 Beyaz kırık	Hindistan %25	Vietnam %25	Vietnam %5	Tayland B %100 Beyaz	Tayland A1 Super Beyaz kırık	ABD Uzun taneli beyaz #2%4	Pakistani Basmati
2015		282,8	337,4	334,2	352,6	395,5	326,6	489,6	849,5
2016		287,5	333,4	331,6	347,3	406,6	347,8	437,5	795,2
2017		308,5	361,4	351,2	372,1	414,7	334,4	455,8	1.131,4
2018		296,4	373,9	390,9	411,8	445,0	365,4	531,0	1.022,9
2019		306,3	360,7	323,2	340,2	434,7	385,2	500,5	981,8
2019	Ağustos	332,0	365,0	317,4	336,0	444,2	389,2	508,0	1.039,0
	Eylül	312,5	363,0	303,8	316,3	444,0	399,3	508,0	1.045,0
	Ekim	317,5	363,0	324,5	337,5	440,3	398,0	509,0	988,8
	Kasım	320,0	357,4	323,6	340,8	438,6	394,6	510,6	976,0
	Aralık	314,3	355,0	323,8	343,5	449,0	394,0	515,0	942,5
2020	Ocak	305,4	357,0	331,0	345,8	468,0	403,5	532,5	961,0
	Şubat	305,0	358,8	341,8	362,0	466,8	413,8	557,5	987,5
	Mart	286,8	355,0	378,8	403,8	509,3	421,3	581,0	911,3
	Nisan	283,3	371,3	420,0	446,8	582,3	441,5	636,3	998,8
	Mayıs	297,0	384,6	425,0	455,8	535,2	439,6	646,0	1.047,0
	Haziran	286,8	380,0	410,0	435,8	536,3	434,3	646,0	995,0
	Temmuz	293,6	364,0	406,4	427,0	496,3	422,0	646,0	986,0
	Ağustos	300,0	367,5	455,8	475,8	520,8	424,5	614,5	980,0
	Eylül	297,3	362,5	438,8	463,3	526,0	427,5	600,3	975,0
Ocak-Ağustos	2019	301,5	361,2	325,4	343,1	430,6	379,5	495,4	978,7
Ortalaması	2020	294,7	367,3	396,1	419,1	514,3	425,0	607,5	983,3
	Değişim (%)	-2,3	1,7	21,7	22,2	19,4	12,0	22,6	0,5

Kaynak: FAO (Erişim tarihi: 07.10.2020)

Ek Tablo 4. Türkiye pirinç denge tablosu

Piyasa yılı	Üretim (Ton)	Ekilen alan (Hektar)	Üretim kayıpları (Ton)	Kullanıla		İthalat (Ton)	Yurt içi kullanım (Ton)	Tüketim (Ton)	Tohumluk kullanım (Ton)	Kayıpla r (Ton)	İhracat (Ton)	Stok değişimi (Ton)	Kişi başına tüketim (Kg)	Yeterlilik derecesi (%)
				Arz= Kullanım (Ton)	bilir üretim (Ton)									
2000/01	210.000	58.000	4.200	516.439	205.800	310.639	497.797	479.517	7.080	11.200	14.386	4.256	7,2	41,3
2001/02	216.000	59.000	4.320	534.958	211.680	323.278	520.915	501.995	7.200	11.721	11.760	2.283	7,4	40,6
2002/03	216.000	60.000	4.320	616.402	211.680	404.722	593.532	572.377	7.800	13.354	16.041	6.829	8,3	35,7
2003/04	223.200	65.000	4.464	344.021	218.736	125.285	315.451	299.953	8.400	7.098	13.937	14.633	4,3	69,3
2004/05	294.000	70.000	5.880	571.164	288.120	283.044	588.078	564.646	10.200	13.232	14.648	-31.562	8,0	49,0
2005/06	360.000	85.000	3.600	577.650	356.400	221.250	558.460	534.990	11.890	11.580	16.580	2.610	---	63,8
2006/07	417.600	99.100	4.180	581.400	413.420	167.980	580.030	555.320	11.270	13.440	16.790	-15.420	---	71,3
2007/08	388.800	93.900	3.888	621.276	384.912	236.364	636.651	612.874	11.268	12.510	20.948	-36.324	8,7	60,5
2008/09	451.995	99.500	4.520	631.096	447.475	183.621	591.436	556.993	19.900	14.543	36.494	3.165	7,8	75,7
2009/10	450.000	96.754	4.500	781.692	445.500	336.192	736.347	702.517	19.351	14.479	40.463	4.882	9,7	60,5
2010/11	516.000	99.000	5.160	786.107	510.840	275.267	563.376	526.974	19.800	16.602	105.874	116.857	7,2	90,7
2011/12	540.000	99.400	5.400	693.349	534.600	158.749	734.131	696.877	19.880	17.375	91.783	-132.565	9,3	72,8
2012/13	528.000	119.725	5.280	739.776	522.720	217.056	601.296	569.941	14.367	16.988	46.412	92.068	7,5	86,9
2013/14	540.000	110.592	5.400	854.814	534.600	320.214	667.701	637.055	13.271	17.375	34.770	152.343	8,3	80,1
2014/15	498.000	110.884	4.980	785.683	493.020	292.663	754.189	724.860	13.306	16.023	39.589	-8.095	9,3	65,4
2015/16	552.000	115.856	5.520	745.356	546.480	198.876	781.757	750.094	13.903	17.761	61.254	-97.655	9,5	69,9
2016/17	552.000	116.056	5.520	790.339	546.480	243.859	781.861	750.174	13.927	17.761	67.799	-59.321	9,4	69,9
2017/18	540.000	109.560	5.400	861.386	534.600	326.786	795.019	764.497	13.147	17.375	58.751	7.616	9,5	67,2
2018/19*	564.000	120.142	5.640	945.027	558.360	386.667	807.039	774.475	14.417	18.147	202.892	-64.904	9,4	69,2

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 15.09.2020) *Dış ticaret verileri, 2018/19 piyasa yılından itibaren "genel ticaret sistemi" ne göre verilmiştir.

Ek Tablo 5. İBBS-Düzyey 3'e göre Türkiye'de çeltik verimi (kg/dekar)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Karabük	916	914	779	888	1006	900	868	849	798	867
Çanakkale	812	872	741	796	834	831	811	818	755	844
Ankara	968	1.021	826	887	906	900	819	874	846	842
Edirne	973	962	751	841	755	805	804	872	845	842
Kırklareli	1.072	1.065	913	987	876	909	884	884	821	841
Amasya	754	753	642	690	755	800	820	873	846	818
İstanbul	970	968	780	779	856	856	825	831	804	818
Tekirdağ	970	861	820	932	780	700	771	776	752	816
Çorum	783	951	785	848	861	839	811	826	795	769
Sinop	938	958	842	870	886	774	820	804	765	764
Balıkesir	847	828	705	767	750	760	755	788	752	748
Samsun	865	927	727	851	715	818	824	802	738	743
Bursa	759	793	667	760	801	811	778	786	708	725
Çankırı	820	787	701	602	763	763	755	704	664	708
Tokat	736	769	604	641	654	700	673	679	658	697
Kırıkkale	1.053	1.132	720	1.057	1.101	1.031	1.061	1.019	963	674
Düzce	848	860	571	631	663	786	743	748	647	667
Mersin	534	572	459	521	--	698	680	693	681	648
Kastamonu	647	645	550	613	657	656	653	638	665	627
Diyarbakır	506	524	443	480	494	487	468	475	468	470
Bingöl	535	--	393	429	282	280	260	252	244	433
Mardin	324	306	580	572	--	--	--	563	540	433
Şanlıurfa	535	538	459	493	--	450	434	383	375	413
Kahramanmaraş	371	429	333	444	433	429	379	400	367	400
Bolu	180	194	173	180	288	291	218	195	339	346
Hakkari	374	405	349	344	403	402	386	195	151	145
Adana	711	752	643	635	--	--	--	--	--	--
Adıyaman	405	404	300	--	--	--	286	--	--	--
Artvin	647	644	371	366	--	--	--	--	--	--
Erzurum	596	537	310	384	--	--	--	--	--	--
Hatay	324	323	281	393	--	--	--	--	--	--
İğdır	754	881	818	--	--	--	--	--	--	--
Osmaniye	600	--	--	--	600	602	602	599	--	--
Sıirt	600	875	0	--	--	--	--	--	--	--
İzmir	1.077	1.075	915	---	--	--	--	--	--	--
TÜRKİYE	869	905	735	814	749	794	793	821	782	791

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 15.09.2020)

Ek Tablo 6. İBBS-Düzey 3'e göre Türkiye'de çeltik ekilen alanlar (hektar)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Edirne	35.088	39.402	48.601	43.040	46.154	48.047	46.730	45.685	48.593	51.261
Samsun	14.464	13.562	15.420	14.413	16.038	14.982	15.630	16.597	18.056	18.436
Balıkesir	12.011	12.749	15.444	12.971	16.302	14.997	14.992	14.438	15.292	15.860
Çanakkale	9.765	9.830	11.136	11.348	6.391	11.052	10.744	8.237	8.347	11.024
Çorum	7.776	6.482	6.822	7.726	6.813	6.235	6.454	6.913	7.595	7.531
Tekirdağ	2.715	2.569	3.780	3.100	3.558	3.818	4.149	944	3.878	4.709
Sinop	2.016	2.844	4.002	3.960	3.821	3.883	4.079	4.132	4.208	4.310
Bursa	2.218	2.306	2.550	2.500	2.450	2.283	2.647	2.572	2.771	2.502
Çankırı	2.230	1.804	2.488	2.470	2.222	1.979	2.302	2.212	2.345	2.470
Kırklareli	1.444	1.734	2.498	2.611	2.250	2.651	2.600	2.083	2.545	2.109
Diyarbakır	2.438	2.014	1.875	1.969	2.134	1.748	1.386	1.353	1.587	1.491
Mersin	485	413	510	369	0	982	1.129	1.199	1.447	1.364
Kastamonu	601	725	861	855	905	911	954	1.022	1.110	1.150
Kırıkkale	572	701	312	440	620	510	478	350	500	500
Şanlıurfa	3.345	550	1.600	1.400	0	609	579	600	600	420
İstanbul	214	223	300	300	290	271	280	290	290	290
Düzce	206	286	320	265	240	229	229	220	218	226
Ankara	22	95	145	76	106	113	135	110	200	200
Mardin	117	96	120	120	0	0	0	150	162	162
Amasya	136	144	175	175	175	164	159	124	124	127
Tokat	186	194	262	130	112	105	118	100	100	115
Hakkari	70	60	61	61	150	140	125	130	70	60
Karabük	33	33	39	36	35	40	46	39	46	45
Bingöl	14	0	117	66	72	61	61	25	32	30
Bolu	47	35	42	47	17	18	17	19	23	24
Kahramanmaraş	6	5	3	9	9	8	3	3	3	3
Adana	119	71	66	43	0	0	0	0	0	0
Adıyaman	16	6	2	0	0	0	1	0	0	0
Artvin	56	33	38	37	0	0	0	0	0	0
Bitlis	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Erzurum	23	24	15	13	0	0	0	0	0	0
Hatay	47	37	52	44	0	0	0	0	0	0
Iğdır	404	290	1	0	0	0	0	0	0	0
Osmaniye	38	0	0	0	22	21	28	15	0	0
Siirt	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
İzmir	82	85	68	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	99.000	99.400	119.725	110.592	110.884	115.856	116.056	109.560	120.142	126.419

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 15.09.2020)

Ek Tablo 7. İBBS-Düzey 3'e göre Türkiye'de çeltik üretimi (ton)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Edirne	341.318	379.182	365.082	361.918	331.423	386.907	375.850	398.534	410.681	431.658
Samsun	125.182	125.691	111.754	122.710	114.698	122.600	128.715	133.038	133.221	137.069
Balıkesir	101.737	105.613	108.958	99.467	122.276	113.994	113.121	113.829	114.939	118.620
Çanakkale	79.321	85.686	82.555	90.295	53.284	91.880	87.115	67.357	63.049	93.020
Çorum	60.615	61.507	53.585	65.523	58.659	52.298	52.321	57.076	60.354	57.904
Tekirdağ	26.330	22.103	31.007	28.899	27.744	26.723	31.997	7.329	29.151	38.444
Sinop	18.901	27.238	33.609	34.434	33.834	30.048	33.459	33.217	32.172	32.943
Bursa	16.820	18.272	17.015	18.993	19.618	18.507	20.604	20.212	19.607	18.137
Kırklareli	15.488	18.473	22.806	25.769	19.713	24.110	22.981	18.405	20.894	17.745
Çankırı	18.291	14.193	17.440	14.860	16.961	15.103	17.387	15.580	15.575	17.482
Mersin	2.590	2.358	2.341	1.920	--	6.854	7.679	8.308	9.847	8.847
Kastamonu	3.883	4.674	4.737	5.239	5.951	5.975	6.227	6.521	7.377	7.207
Diyarbakır	12.346	10.544	8.297	9.450	10.548	8.514	6.487	6.427	7.421	7.015
Kırıkkale	6.021	7.936	2.249	4.649	6.828	5.256	5.065	3.567	4.816	3.368
İstanbul	2.076	2.154	2.340	2.337	2.481	2.321	2.309	2.410	2.333	2.372
Şanlıurfa	17.885	2.955	7.344	6.902	--	2.736	2.511	2.300	2.252	1.735
Ankara	214	968	1.198	670	960	1.019	1.107	961	1.691	1.684
Düzce	1.747	2.456	1.828	1.672	1.590	1.801	1.699	1.646	1.407	1.503
Amasya	1.025	1.086	1.124	1.208	1.321	1.310	1.305	1.081	1.047	1.041
Tokat	1.368	1.494	1.583	833	732	734	794	679	658	802
Mardin	377	294	696	686	--	--	--	844	875	702
Karabük	305	297	307	317	352	362	402	331	367	390
Bingöl	77	--	459	283	203	170	158	63	79	130
Hakkari	260	244	213	208	604	565	484	146	98	87
Bolu	84	67	72	85	49	53	37	36	78	83
Kahramanmaraş	23	21	10	40	39	36	11	12	11	12
Adana	845	531	422	275	--	--	--	--	--	--
Adıyaman	64	23	6	--	--	--	4	--	--	--
Artvin	364	215	141	137	--	--	--	--	--	--
Bitlis	--	--	0	--	--	--	--	--	--	--
Erzurum	134	130	45	48	--	--	--	--	--	--
Hatay	151	120	146	173	--	--	--	--	--	--
Iğdır	3.048	2.555	9	--	--	--	--	--	--	--
Osmaniye	228	--	0	--	132	124	171	91	--	--
Siirt	3	7	0	--	--	--	--	--	--	--
İzmir	879	913	622	--	--	--	--	--	--	--
Toplam	860.000	900.000	880.000	900.000	830.000	920.000	920.000	900.000	940.000	1.000.000

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 15.09.2020)

Ek Tablo 8. Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ihracat miktarları (ton)

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Çeltik	588	608	146	325	368	134	607	99	352	163
Kahverengi pirinç	724	284	300	323	259	287	238	46	59	11
Pirinç*	89.845	77.000	32.196	17.826	24.282	42.300	47.725	40.371	7.944	10.500
Kırık pirinç	2.633	11.941	2.789	2.824	2.408	7.095	8.586	7.415	12.358	11.416

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Özel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 01.10.2020) *yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç

Ek Tablo 9. Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ihracat değerleri (ABD \$)

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Çeltik	415.903	483.523	217.672	310.602	316.549	147.736	161.031	104.136	122.969	117.266
Kahverengi pirinç	831.506	398.345	452.446	585.159	498.384	400.895	318.854	58.816	50.507	14.719
Pirinç*	80.863.727	62.252.558	26.954.029	17.858.817	22.874.977	35.132.056	34.427.969	33.184.908	6.916.175	10.460.845
Kırık pirinç	1.249.542	4.564.124	1.127.006	1.175.010	835.197	2.586.214	3.607.868	3.924.132	5.123.722	4.296.106
Genel Toplam	83.360.678	67.698.550	28.751.153	19.929.588	24.525.107	38.266.901	38.515.722	37.271.992	12.213.373	14.888.936

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Özel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 01.10.2020) *yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç

Ek Tablo 10. Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ithalat miktarları (ton)

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Çeltik	366.056	187.257	188.113	235.743	250.945	193.688	183.321	90.427	87.541	178.213
Kahverengi pirinç	13.243	28.985	732	625	2.837	12.298	27.722	38.415	11.023	10.063
Pirinç*	45.492	24.470	103.459	176.279	138.941	72.383	112.460	242.984	131.002	114.351
Kırık pirinç	0	0	1	1.286	416	5	0	0	1	0

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Özel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 01.10.2020) *yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç

Ek Tablo 11. Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ithalat değerleri (ABD \$)

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Çeltik	149.117.052	74.953.505	74.793.773	112.727.665	112.709.741	78.720.471	61.303.896	33.845.828	31.875.700	80.477.291
Kahverengi pirinç	4.772.266	11.495.624	437.625	352.827	1.208.176	4.186.412	9.268.603	16.704.261	4.841.734	4.541.690
Pirinç*	31.880.365	17.360.685	71.856.899	124.904.819	93.167.044	37.727.350	56.588.991	140.335.081	91.370.247	69.211.464
Kırık pirinç	0	0	284	284.866	94.361	1.645	0	0	675	0
Genel Toplam	185.769.683	103.809.814	147.088.581	238.270.177	207.179.322	120.635.878	127.161.490	190.885.170	128.088.356	154.230.445

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Özel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 01.10.2020) *yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç

Ek Tablo 12. Türkiye'de aylar itibariyle ithalat miktarları (ton): 2010/11-2019/20 piyasa yıllarında

	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Toplam
2010/11													
Çeltik	11.805	24.635	47.579	44.503	47.105	47.581	31.951	30.867	27.042	21.412	14.297	17.278	366.056
Kahverengi pirinç	0	0	5	0	0	2	0	0	769	25	0	12.442	13.243
Pirinç*	2.477	2.019	1.824	6.648	3.388	3.796	5.878	4.720	4.401	3.669	3.684	2.987	45.492
Kırık pirinç	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2011/12													
Çeltik	5.138	5.899	11.689	16.824	3.389	40.739	1.659	14.993	44.521	24.570	16.172	1.663	187.257
Kahverengi pirinç	3.068	0	12.169	2.998	3.373	4.172	0	2.915	0	0	291	0	28.985
Pirinç*	1.354	4.592	1.414	1.128	1.148	1.711	752	681	1.317	3.087	4.083	3.203	24.470
Kırık pirinç	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2012/13													
Çeltik	12.717	17.018	19.711	30.386	24.805	15.553	22.514	11.440	17.975	10.970	2.354	2.671	188.113
Kahverengi pirinç	58	0	0	71	576	3	0	0	0	0	24	0	732
Pirinç*	2.971	1.910	1.304	2.943	4.901	6.014	12.109	9.075	16.636	17.653	20.535	7.408	103.459
Kırık pirinç	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
2013/14													
Çeltik	1.588	2.197	30.985	21.487	23.611	45.450	32.959	28.900	21.757	16.850	5.234	4.726	235.743
Kahverengi pirinç	0	0	0	0	604	0	0	8	13	0	0	0	625
Pirinç*	5.282	2.257	6.841	9.852	13.566	23.476	17.683	17.554	44.742	13.939	10.541	10.546	176.279
Kırık pirinç	0	0	0	0	0	0	22	0	0	0	494	770	1.286
2014/15													
Çeltik	17.885	14.767	22.151	65.677	24.926	55.043	11.105	8.335	12.234	9.109	5.927	3.785	250.945
Kahverengi pirinç	0	0	303	0	0	485	448	1.016	325	0	0	259	2.837
Pirinç*	3.661	7.055	11.929	16.375	11.542	18.017	19.457	12.771	11.680	11.327	9.676	5.450	138.941
Kırık pirinç	0	0	0	416	0	0	0	0	0	0	0	0	416

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Özel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 01.10.2020) *yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç

Ek Tablo 12. Türkiye'de aylar itibariyle ithalat miktarları (ton): 2010/11-2019/20 piyasa yıllarında (Devam)

	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Toplam
2015/16													
Çeltik	31.067	10.658	2.929	13.786	18.314	10.303	21.461	19.675	22.136	18.660	12.165	12.533	193.688
Kahverengi pirinç	0	0	0	1.013		685	1.436	230	694	5.275	676	2.290	12.298
Pirinç*	1.984	3.812	7.250	6.864	6.467	7.615	5.831	5.564	7.919	7.802	6.313	4.961	72.383
Kırık pirinç	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	5
2016/17													
Çeltik	9.772	19.113	16.675	21.657	14.851	9.226	20.965	19.116	14.618	13.917	10.439	12.972	183.321
Kahverengi pirinç	1.309	240	1.605	2.898	1.271	4.037	5.633	2.561	1.100	2.971	1.321	2.776	27.722
Pirinç*	5.294	5.082	3.939	6.258	5.397	7.203	12.412	14.012	20.977	9.691	12.237	9.959	112.460
Kırık pirinç	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2017/18													
Çeltik	5.460	3.086	20.801	19.600	6.429	2.485	5.335	1.568	9.140	9.663	3.943	2.915	90.427
Kahverengi pirinç	0	2.710	5.732	4.502	4.256	5.476	2.073	2.555	7.671	2.178	1.262	0	38.415
Pirinç*	8.871	14.024	16.175	17.650	16.699	18.487	16.865	20.977	20.013	42.638	50.439	146	242.984
Kırık pirinç	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2018/19													
Çeltik	0		7.285	10.861	5.608	22.011	10.160	12.013	16.683	0	2.337	581	87.541
Kahverengi pirinç	0	244	750	346	4.241	2.723	2.243	236	240	1	0		11.023
Pirinç*	700	1.334	1.235	1.529	1.778	5.745	5.501	20.274	28.810	10.969	44.281	8.847	131.002
Kırık pirinç	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
2019/20													
Çeltik	4.851	374	4.039	22.512	13.233	8.002	26.206	14.234	36.105	44.487	4.171		178.213
Kahverengi pirinç	5	1.544	653	837	277	371	4.262	0	500	793	120	700	10.063
Pirinç*	2.895	3.720	5.052	3.830	5.144	8.411	15.294	18.427	17.824	24.099	3.981	5.674	114.351
Kırık pirinç	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Özel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 01.10.2020) *yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç

Ek Tablo 13. Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ülkelere göre çeltik/pirinç* ithalat değerleri (ABD \$)

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Yunanistan	2.595.144	2.199.266	3.862.915	3.186.784	10.912.953	7.919.368	19.062.458	34.831.493	35.210.731	29.083.056
İtalya	7.372.598	5.560.151	33.629.359	24.244.093	37.716.975	16.210.738	21.548.250	31.467.919	20.200.820	23.441.608
Bulgaristan	7.204.718	4.736.328	7.612.179	9.017.270	10.073.994	8.065.731	8.857.607	13.989.105	13.494.687	20.856.454
ABD	89.852.577	56.054.544	41.809.132	109.755.005	51.125.482	33.308.184	34.010.443	14.203.230	0	17.969.049
Çin	13.764	43.762	-	33.289	-	16.405	3.330.102	29.610.221	18.478.486	15.621.687
Rusya Federasyonu	48.016.474	19.673.752	24.911.035	15.373.421	44.541.747	24.574.932	19.828.815	12.320.578	22.937.789	14.347.370
Brezilya	-	5.265.990	939.104	115.352	2.089.812	11.085.157	-	981.711	-	8.543.420
Hindistan	268.594	2.450.539	9.615.434	31.616.325	27.517.279	8.696.969	9.944.111	16.439.046	3.720.120	6.010.623
Arjantin	922.284	1.667.584	2.997.808	2.026.530	706.518	-	1.807.092	13.495.173	2.020.275	5.850.188
Pakistan	2.178.168	700.010	403.165	703.310	1.997.719	1.946.607	1.309.304	2.541.492	1.630.297	2.981.449
Romanya	4.738.707	987.511	1.163.727	1.026.152	6.961	0	0	4.370.089	-	2.892.673
Uruguay	2.522.620	346.952	1.490.513	3.362.744	821.943	145.000	580.026	8.397.785	4.571.910	2.241.265
Tayland	2.465.529	2.152.248	2.625.934	6.261.290	4.135.904	1.374.725	1.799.579	1.301.753	709.171	2.140.219
Kamboçya	-	25.769	-	-	0	323.175	1.026.636	595.555	457.879	956.006
Myanmar	234.909	58.590	234.333	1.763.266	253.125	337.825	-	1.292.683	2.420.045	503.880
İran	33.681	19.080	247.246	237.224	67.511	134.402	13.921	69.114	47.166	414.112
Vietnam	11.880.234	1.449.066	2.523.172	3.617.610	819.524	541.502	561.255	2.563.796	363.913	377.274
Hollanda	0	0	0	0	0	0	0	0	0	112
Afganistan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Almanya	0	0	0	0	0	0	0	0	1.817	0
Arnavutluk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Avustralya	0	0	1.589.826	2.374.340	0	0	0	0	0	0
Avusturya	-	0	-	0	0	0	0	0	0	0
Azerbaycan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
BAE	0	1.560	0	0	0	37.060	0	0	0	0
Belçika	0	3.473	0	0	0	0	0	0	0	0
Diğer	5.469.682	413.639	11.433.699	23.556.172	14.391.875	5.918.098	3.481.891	2.414.427	1.823.250	0
Genel Toplam	185.769.683	103.809.814	147.088.581	238.270.177	207.179.322	120.635.878	127.161.490	190.885.170	128.088.356	154.230.445

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Özel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 01.10.2020) *yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç, çeltik ve kırık pirinç ithalat değerlerinin dolar cinsinden toplamı

Ek Tablo 14. Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ülkelere göre çeltik/pirinç* ihracat değerleri (ABD \$)

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Birleşik Krallık	691.988	2.197.135	200.553	100.856	115.423	387.570	1.200.983	230.587	884.494	3.297.600
İsrail	947.882	555.258		2.821.874	1.410.068	1.098.445	910.556	1.849.835	497.801	3.142.877
Belçika	175.613	1.153.389	632.762	1.129.240	1.362.495	1.776.832	1.047.601	1.321.335	3.065.653	1.939.164
ABD	259.712	367.467	371.279	963.873	436.147	445.368	538.179	630.632	639.356	882.841
Venezuela	-	-	-	-	-	-	-	-	-	795.472
Suriye	23.101.630	23.776.855	3.142.841	5.018.396	3.336.586	6.083.828	7.353.812	9.238.953	1.500.930	742.514
Irak	1.227.859	15.130.377	1.490.376	2.947.975	5.499.858	16.411.371	3.148.816	3.691.204	2.082.258	737.226
Sudan	1.476.831	261.491	338	-	20.297	1.140.448	5.234.239	509.378	-	571.875
Almanya	588.978	333.539	133.555	58.637	64.880	107.298	117.324	307.130	202.396	528.771
Ürdün	1.685.860	997.644	-	-	5.537.910	485.760	-	2.161.080	360.456	470.610
İtalya	0	0	0	0	106.105	950.314	1.690.457	2.790.088	1.568.948	292.735
BAE	1.172	1.572	60.964	26.204	21.923	34.992	143.497	297.593	80.367	283.617
İsviçre	53.594	67.291	59.552	118.033	98.440	98.653	131.790	110.361	88.389	142.486
Lübnan	1.965.908	1.662.702	117.264	2.888.700	1.645.119	868.344	221.019	288.321	92.955	123.714
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	457.690	749.673	542.818	417.109	247.457	550.858	272.943	563.718	129.781	108.707
Azerbaycan	227.026	400.512	175.554	164.261	110.021	74.973	30.851	38.293	28.817	100.944
İsveç	5.914	14.368	15.147	-	-	64.824	94.673	98.629	27.346	77.113
Fransa	24.744	4.613	84.387	34.073	28.766	27.380	37.751	66.530	78.601	76.911
Gürcistan	71.433	93.698	125.424	134.564	233.985	235.199	236.140	135.150	29.509	63.518
Rusya Federasyonu	103.652	11.957	18.800	186.668	172.305	913	93.260	32.550	74.991	58.200
Kanada	7.444	20.877	12.858	8.094	19.140	17.105	23.578	31.322	29.130	53.547
Hollanda	46.718	335.720	187.188	37.191	286	48.544	28.076	31.300	45.736	53.065
Norveç	20.757	16.990	37.695	45.364	42.084	59.635	46.172	67.655	45.175	52.666
Portekiz	-	-	-	0	0	0	0	0	39.840	39.840
Avusturya	-	4.219	-	4.003	5.275	3.167	1.425	29.848	118.246	37.845
Avustralya	19.943	11.647	11.791	25.775	29.778	8.226	9.186	13.185	25.430	29.594
Diğer	50.198.330	19.529.556	21.330.007	2.798.698	3.980.759	7.286.854	15.903.394	12.737.315	476.768	185.484
Genel Toplam	83.360.678	67.698.550	28.751.153	19.929.588	24.525.107	38.266.901	38.515.722	37.271.992	12.213.373	14.888.936

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Özel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 01.10.2020) *yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç, çeltik ve kırık pirinç ihracat değerlerinin dolar cinsinden toplamı

Ek Tablo 15. Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ülkelere göre çeltik ithalat miktarları (ton)

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Bulgaristan	19.525	11.949	16.023	14.797	11.852	13.271	8.652	22.971	29.454	46.874
Yunanistan	5.880	5.556	7.656	743	3.100	510	8.313	10.259	10.724	42.282
Rusya Federasyonu	116.723	48.235	67.710	39.909	106.483	67.432	62.597	29.023	47.273	28.476
ABD	200.383	101.158	86.754	133.034	100.852	71.698	94.040	21.935	-	26.250
Brezilya	-	14.221	-	0	5.000	26.343	-	2.915	-	25.927
İtalya	109	0	20	35	26	47	205	140	90	5.539
Romanya	15.462	3.516	3.887	3.230	0	0	0	0	-	2.865
Ukrayna	0	-	6.063	8.016	2.648	-	0	-	0	0
Diğer	7.974	2.622	0	35.979	20.984	14.387	9.514	3.184	0	0
Genel Toplam	366.056	187.257	188.113	235.743	250.945	193.688	183.321	90.427	87.541	178.213

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Özel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 01.10.2020)

Ek Tablo 16. Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ülkelere göre kahverengi pirinç ithalat miktarları (ton)

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Bulgaristan	0	856	596	412	2.801	9.900	16.743	8.308	2.541	4.232
Romanya	-	-	-	-	0	-	0	9.609	-	4.046
Rusya Federasyonu	769	-	-	-	-	-	-	2.181	-	1.200
Yunanistan	-	-	-	192	-	2.128	10.966	17.530	8.481	316
İtalya	0	-	83	8	24	-	-	501	-	245
Vietnam	-	-	-	-	12	13	13	50	-	25
Diğer	12.474	28.129	53	13	0	257	0	236	1	0
Genel Toplam	13.243	28.985	732	625	2.837	12.298	27.722	38.415	11.023	10.063

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Özel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 01.10.2020)

Ek Tablo 17. Türkiye’de piyasa yılları itibariyle ülkelere göre yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç ithalat miktarları (ton)

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Çin	44	137		111		69	8.375	72.814	43.488	38.506
İtalya	6.693	6.177	41.237	24.692	33.829	23.634	32.238	38.208	18.456	19.679
Hindistan	517	5.904	20.596	66.800	61.233	20.647	22.848	31.619	8.484	15.901
Yunanistan	0	0	926	3.811	15.333	14.939	27.191	35.111	28.781	10.840
Pakistan	4.561	1.489	915	1.703	5.104	5.635	3.730	6.755	6.470	8.518
Arjantin	975	800	3.914	2.745	750		4.000	21.622	1.825	5.088
Rusya Federasyonu	3.515	4.498	1.822	0			250	3.341	6.076	4.911
Tayland	2.394	1.905	2.519	11.219	4.547	1.846	4.141	2.623	1.358	3.557
İran	92	48	339	345	376	451	44	140	205	2.016
Uruguay	3.455	426	1.900	4.156	760	140	920	9.913	4.130	1.885
Kamboçya		24				800	2.502	1.386	924	1.500
Myanmar	400	100	400	3.600	675	900		2.922	5.367	1.125
Vietnam	20.295	2.315	4.236	7.594	1.236	955	1.114	4.408	677	594
Bulgaristan	550	0	1.961	3.857	7.198	1.838	3.971	6.203	3.111	140
ABD	75	193	3.754	39.837	1.224	48	599	4.118	0	92
Hollanda	0		0	0		0	0	0	0	0
Diğer	1.926	454	18.940	5.809	6.676	481	537	1.801	1.650	0
Genel Toplam	45.492	24.470	103.459	176.279	138.941	72.383	112.460	242.984	131.002	114.351

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Özel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 01.10.2020)

Ek Tablo 18. Türkiye’de yıllar itibariyle pirinç ürünleri/yan ürünleri ithalat miktarları (ton)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020*
İTHALAT										
Hosti, eczacılıkta kullanılan boş ilaç kapsülleri, mühür güllacı, pirinç kağıdı	25	30	30	43	50	65	52	43	24	19
Pirinç nişastası	164	131	148	165	229	311	292	300	288	152
Pirinç unu	3	2	0	10	25	4	25	16	16	10
Pirinçten elde edilen gıda mamulleri	118	53	192	232	236	173	93	110	168	64
Pirinçten elde edilen kepek, kavuz ve diğer kalıntılar	52.177	89.865	72.986	73.404	88.487	88.646	111.601	109.062	88.495	75.131
İHRACAT										
Hosti, eczacılıkta kullanılan boş ilaç kapsülleri, mühür güllacı, pirinç kağıdı vb.	54	21	43	32	50	41	110	108	119	158
Pirinç nişastası	0	2	0	0	29	1	0	1	0	0
Pirinç unu	200	208	209	223	343	221	158	172	190	164
Pirinç; flokon halindeki taneler				1				3	6	4
Pirinçten elde edilen gıda mamulleri	8.649	7.744	8.087	7.902	6.104	6.759	5.713	6.320	7.657	5.790
Pirinçten elde edilen kepek, kavuz ve diğer kalıntılar	1.453	1.970	1.951	738	578	1.646	1.466	315	15	13

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Özel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 01.10.2020) *2020 yılı ilk 8 aylık veri

Ek Tablo 19. Türkiye’de piyasa yılları itibariyle üretici* ve tüketici fiyatları (TL/kg)

	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Ortalamaa
2011/12													
Çeltik üretici	1,00	0,96	0,98	0,93	0,90	0,89	0,89	0,90	0,94	0,96	1,05	1,03	0,95
Pirinç tüketici	4,54	4,51	4,44	4,40	4,33	4,30	4,28	4,25	4,24	4,25	4,25	4,24	4,34
2012/13													
Çeltik üretici	0,97	0,96	0,95	0,96	0,97	1,04	1,06	1,03	1,06	1,07	1,09	1,09	1,02
Pirinç tüketici	4,25	4,26	4,28	4,33	4,28	4,34	4,38	4,42	4,49	4,58	4,60	4,61	4,40
2013/14													
Çeltik üretici	1,10	1,11	1,21	1,28	1,67	1,74	1,85	1,90	2,01	1,93	1,95	1,86	1,64
Pirinç tüketici	4,64	4,66	4,79	5,13	5,51	5,81	6,00	6,32	6,52	6,60	6,65	6,69	5,78
2014/15													
Çeltik üretici	1,71	1,87	1,86	1,82	1,83	1,86	1,80	1,74	1,74	1,66	1,62	1,76	1,77
Pirinç tüketici	6,60	6,55	6,68	6,75	6,75	6,76	6,77	6,72	6,70	6,63	6,55	6,54	6,67
2015/16													
Çeltik üretici	1,71	1,70	1,60	1,54	1,54	1,52	1,48	1,45	1,48	1,48	1,48	1,54	1,54
Pirinç tüketici	6,51	6,45	6,45	6,47	6,48	6,41	6,33	6,27	6,21	6,14	6,11	6,10	6,33
2016/17													
Çeltik üretici	1,64	1,55	1,54	1,62	1,72	1,81	1,85	1,86	1,84	1,90	1,89	1,88	1,76
Pirinç tüketici	6,07	6,09	6,14	6,23	6,30	6,58	6,84	6,92	6,95	7,01	7,07	7,11	6,61
2017/18													
Çeltik üretici	1,97	2,09	2,14	2,20	1,99	2,18	2,17	2,20	2,26	2,31	2,41	2,47	2,20
Pirinç tüketici	7,14	7,20	7,57	7,86	7,73	7,76	7,80	7,82	7,85	8,07	8,32	8,47	7,80
2018/19													
Çeltik üretici	2,58	2,74	2,62	2,67	2,72	2,78	2,87	3,05	3,08	3,22	3,24	3,07	2,89
Pirinç tüketici	8,81	9,14	9,30	9,39	8,43	8,77	8,81	8,93	9,19	9,28	9,46	9,47	9,08
2019/20													
Çeltik üretici	3,16	3,09	3,24	3,31	3,44	3,57	3,54	3,83	3,81	3,92	3,77	3,70	3,53
Pirinç tüketici	9,50	9,43	9,43	9,56	9,66	9,70	9,86	10,23	10,54	10,80	10,79	10,75	10,02

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 07.10.2020) * Çeltik üretici fiyatları; Eylül 2011-Aralık 2013 arası Tarım-ÜFE NACE Rev.1 (2003=100); Ocak 2014-Aralık 2015 arası Tarım-ÜFE NACE Rev.2 (2010=100); Ocak 2016-Ağustos 2020 arası Tarım-ÜFE NACE Rev.2 (2015=100)

KAYNAKLAR

AMIS, 2018. FAO-Agricultural Market Information System (Market Monitor-October).

Çelik. H., Emeksiz. F., 2019. Türkiye’de Pirinç Üretimi, Tüketimi ve Pazarlaması. Çukurova Üniversitesi, Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, Cilt: 37-1, s. 124-133.

EST, 2020. EST:FAO Rice Price Update (September-2020).

FAO, 2018. Global Information and Early Warning System (GIEWS) (Food Outlook-July).

FAO, 2019. Global Information and Early Warning System (GIEWS) (Food Outlook-May).

FAO, 2020. Global Information and Early Warning System (GIEWS) (Food Outlook-June).

FAO, AMIS. Agricultural Market Information System.

TB, 2020. T.C. Ticaret Bakanlığı web sayfası (www.ticaret.gov.tr).

TEPGE, 2020. Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü, Tarım Ürünleri Piyasaları Çeltik Raporu, Temmuz 2020.

TMO, 2019. Hububat Sektör Raporu, 2018.

TMO, 2020a. 82. Hesap Dönemi Faaliyet Raporu, 2019.

TMO, 2020b. Hububat Sektör Raporu, 2019.

TMO, 2020c. T.C. Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü web sayfası, haber arşivi, (www.tmo.gov.tr)

TOB, 2020. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı web sayfası (www.tarimorman.gov.tr).

TÜİK, Tarım İstatistikleri, Dış Ticaret İstatistikleri ve Fiyat İstatistikleri Veritabanları, 2020.

USDA, Foreign Agricultural Service; Production, Supply and Distribution Database, 2020.

USDA, World Agricultural Supply and Demand Estimates (WASDE Report-September 2020).